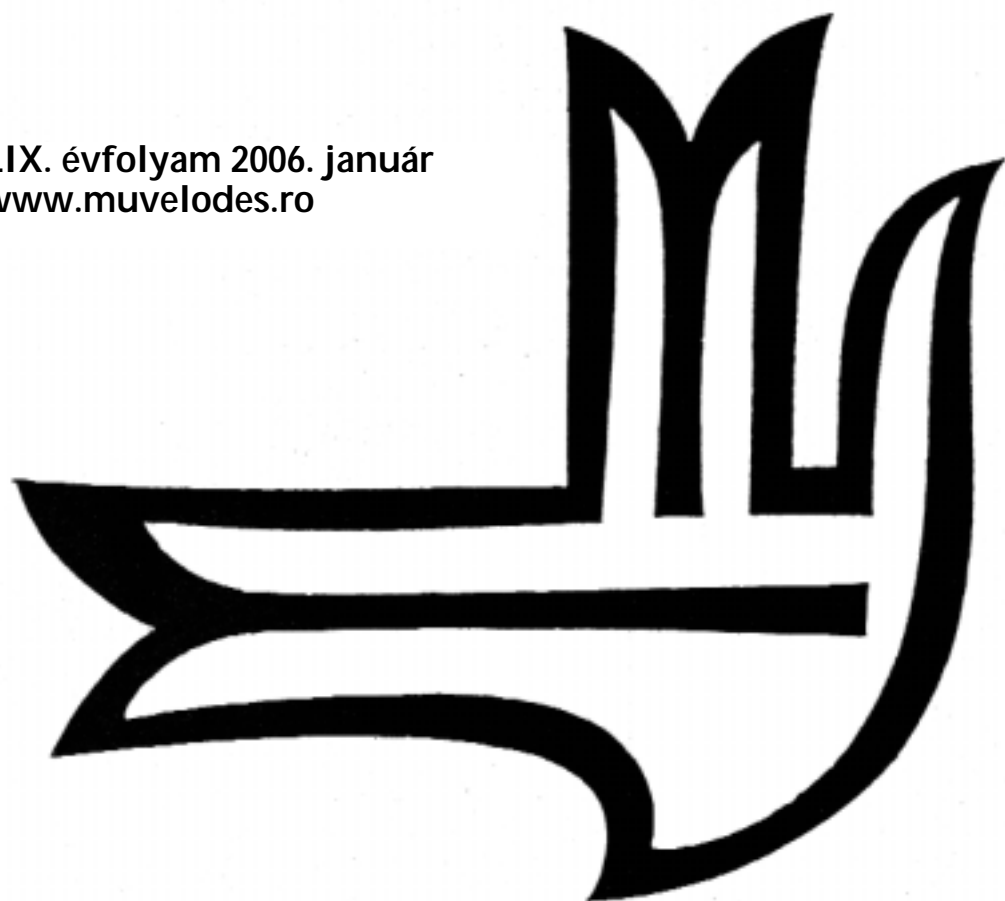

Művelődés|1

LIX. évfolyam 2006. január
www.muvelodes.ro

120 éves az EMKE
EMKE-díjak 2005
Kovács Géza
plasztikai világa
A néptánc ünnepe
Csíkszeredában
Gyalu-napok Etéden
Bocskai István
Csûrmúzeum alapító
Béla falván

Művelődés

KÖZMŰVELŐDÉSI
FOLYÓIRAT

A szerkesztőség:
SZABÓ ZSOLT
(főszerkesztő)
GÁBOR DÉNES
MURAD BETTY
SÜTŐ FERENC

Postacím:
400015 Cluj-Napoca
P-08a Unirii nr. 11., ap.7
C.P. 201
tel./fax: 00-40-264/591267
honlap: www.muvelodes.ro
e-mail:
muvelodes@internet.ro
Bankszámlaszám:
Redacția Művelődés
Trezoreria Cluj
RO23TREZ2165009XXX007054
Lapszámunk támogatói:
a Művelődés- és Egyházügyi
Minisztérium, Szülőföld Alap,
a Művelődés Egyesület,
valamint:

COMMUNITAS
ALAPÍTVÁNY

nka
Nemzeti Kulturális Alapprogram

ISSN 1221-8693
Készült a kolozsvári ATID
nyomdában

Tartalom

Szabó Zsolt: Ünnepköszöntő	3
120 éves az EMKE	
EMKE-díjak 2005	4
EMKE-laudációk	6
Pozsony Ferenc: Antal Árpád	6
Dáné Tibor Kálmán: Balla Zoltán	6
Kovács Levente: Bicskei Daróczi Zsuzsa	7
Jakobovits Miklós: Novák Ildikó, Szabó Márta, Németh Júlia	8
Meleg Vilmos: Dobos Imre	8
Pethő Ágnes: Filmtett	8
Kopacz Katalin: Kiss Jenő	9
Jancsó Árpád: Kovács László	10
Demeter András István: Kövesdi István	10
Mezei János: László Attila	11
Imreh Marton István: Orza Călin	12
Guttman Mihály: Szökéné Tana Anna	12
Kötő József: Varga Ferenc	13
Károli Gáspár-díj 2005	
Kósa László: Sipos Gábor	14
Az Erdély Magyar Irodalmáért Alapítvány díjai	14
Boér Jenő: Az emberek, a művészetek és az események szolgáltatában. Beszélgetés Miklósik Ilona temesvári művészettörténésszel	15
Bodi Ildikó: A néptánc ünnepe Csíkszeredában	16
Forró Miklós: Gyalu-napok Etéden	18
Gábor Dénes: Csűrmúzeum-alapító Bélafalván	19
Gaal György: A 36. Brassai-hét	21
Orbán István: Ünnepet ültünk	23
Galéria	
Szatmári László: Lelki gesztusok Kovács Géza plasztikai világa	25
Csetriné Lingvay Klára: Bocskai István (2. rész)	28
Járay Fekete Katalin: A vers – csoda!	30

Ünnepköszöntő

Tizenöt esztendeje, 1991. április 20-án a brassói közgyűlésen negyvenhárom esztendő Csipkerózsika-álmából tért magához az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület, az EMKE, amelyet a kommunista önkényuralom 1948-ban sok más magyar (és nem csak magyar) polgári intézménnyel véglegesen felszámolni vélt. Az EMKE újjászervezése része volt annak a nagy-nagy lendületnek, amely a 89-es buk-fenc, vagy kicsit elegánsabban: a rend/módszerváltás után megpróbáltuk újragombolni a romániai magyarság intézményrendszerének négy évtized huzavonáiban megtépázott, folt hátán folt, foghíjas, inkább csak emlékekben meglevő, hátul kissé szellel-bélt öltönyét.

A hagyományos évi EMKE-közgyűlés 2005 novemberében a 120 éves évforduló jegyében zajlott. Külsőségeiben nem volt pompázatosabb, beszámoló, hozzászólások, a hagyományos díjak kiosztása és talán az ünnepélyesebb műsor jelezte csupán, hogy nem mindennapi az esemény. Előzőleg a testvérvárosi kapcsolatok jegyében megszületett és a példamutatónak tevékeny pécsi EMKE-testvérszervezet meghívására busznyí erdélyi művelődésszervező siker főpróbát tartott a Mecsek alji városban.

De visszatérve és a saját portánkon körülnézve nem kell túlságosan derűlátóknak lennünk ahhoz, hogy megállapítsuk: van még bőven tennivalónk az erdélyi magyar közművelődési élet megszervezése terén. Állam bácsi a korábbi monopól helyzetéről lemondott ugyan, de az anyagi forrásokról egyáltalán nem, vagy csak ímmel-ámmal gondoskodik, a korábbi közösségi tulajdonú ingatlanokat nagyon nehezen adja vissza jogos tulajdonosainak, a jogi csúrés-csavarás minden eszközzel igyekszik megakadályozni az egyébként köztudott igények rendezését. Példáért sem kell messze mennünk: az Erdélyi Múzeum Egyesület kolozsvári főtéri székházának – a hajdani Gyulai-palota, amit Wass Otília adományozott az EMÉ-nek – vissza nem adása iskolapéldája a hivatal packázásának. Lassan tíz esztendeje annak is, hogy első helyen szerepelt a visszaadandó közösségi tulajdonoknak. Azóta fittyet hányva telekkönyvek, pereknek, a polgármesteri hivatal ingatlankezelője nemcsak a benne lakó magánszemélyeknek, de jogi személyeknek is eladta rosszhiszeműen, sőt példátlan módon, bírósági végzés nélkül meghamisították a telekkönyvet (nem létező új alszámokra bejegyezve adtak ki illetéktelenül tulajdont igazoló lapokat). Pedig időközben kormány- és polgármesterváltás is volt, de a politikai akarat legfennebb arra terjedt ki, hogy a volt városvezető képviselői mentelmi jogai mögé bújva kibőjtölje, amíg elévülnek gazzettái.

Többek között a Művelődés is kárvallottja ennek a fura helyzetnek, lévén egyedüli, akinek érvényes szerződése van a telekkönyvi tulajdonossal az egykori istálló szénatartója helyén kialakított padlásterben, de használati jogát is csak a terület negyedén érvényesítheti, a többit az elmúlt rendszer egyik kegyence bitorolja immár látszólagos tulajdonosként.

Az elmúlt tizenöt esztendő úgy látszik kevés kigazítani negyvenhárom torzításait, de talán nem fog

kelleni még egy ennyi rendbe tenni közös dolgainkat. Politikai akarat is kellene hozzá, s úgy tűnik, az Európai Unióba való bekerülésünknek sem feltétele az ilyen és hasonló jogi visszasságok rendezése. Ettől még beleléphetünk esztendő ilyenkor. Talán majd ha kihal a 89 előtti korszak hatalmi struktúráiban szocializálódott és ma is a húsosfazék körül elhelyezkedő nemzedék, a vezető politikusok mentalitásában is tetten érhető lesz némi változás.

Addig marad a napi aprómunka, az erdélyi magyarság önösszeszedésének, egészséges életöszönének számtalan bizonyágát felmutató EMKE-tevékenység, egyéni helytállás szórványban és a tömbben, igazodva az igényekhez, a lehetőségekhez legalább részben megfelelni az elvárásoknak. A kis- és nagyközösségek építését is felvállaló közművelődési munka alkalmi színtereken, magyar házakban, templomokban Erdély-szerte. Ez legalább további száz-húsz évre elegendő munkát jelent még akkor is, ha a nap 24 órájának csak egyharmadát fordítjuk erre. És hátha rendbejönnek a politikai határokon átívelő kapcsolataink, kevésbé lesznek alárendelve a napi politikának. Természetesen lesznek a december eleji vidékbemutató adventjeink székesfővárosunk szívében, az Uránia Nemzeti Filmszínházban, amit négy éve kezdtünk. Kalotaszeg, Szilágyság, Csík után legutóbb a széki minden korábbinál népszerűbb volt, bár ebben lehetett némi szerepe nemcsak az elszármazott székieknek, a a lelkes budapesti táncmuzsikusok közönségnek is. A magyar tájegységek bemutatása is közel százéves program lehet, marad tehát bőven tennivaló az utánunk jövő nemzedékeknek is. A centenáriumi adventi műsort is szeretnők ha társszervezőként szintén a Művelődés kínálná a kedves olvasónak-nézőnek. Még akkor is, ha személy szerint nem lehetünk jelen.

SZABÓ ZSOLT

Wagner Péter: A széki advent plakátja– 2005. december 3.

EMKE-díjak 2005 * EMKE-díjak 2005 * EMKE-díjak 2005 * EMKE-díjak 2005 *

Antal Árpád – Bányai János-díj

Balla Zoltán – Balázs Ferenc-díj

Bicskei Daróczi Zsuzsa – Poór Lili-díj

Novák Ildikó – Szolnay Sándor-díj

Szabó Márta – Szolnay Sándor-díj

Németh Júlia – Szolnay Sándor-díj

Dobos Imre – Kovács György-díj

A Filmtett szerkesztőség nevében Buzogány Klára és Zágoni Balázs vette át a Spectator-díjat

EMKE-díjak 2005 * EMKE-díjak 2005 * EMKE-díjak 2005 * EMKE-díjak 2005 *

Orth István – EMKE-oklevél

Kováts László – Szentgyörgyi István-díj

Orza Călin – Kacsó András-díj

Kövesdi István – Bánffy Miklós-díj

Varga Ferenc – Kún Kocsárd-díj

Kiss Jenő – Monoki István-díj

Szökéné Tana Anna – Nagy István-díj

László Attila – gr. Mikó Imre-díj

Szilágyi Ferenc – EMKE-oklevél

EMKE-laudációk

ANTAL ÁRPÁD. A Babeş-Bolyai Tudományegyetem Magyar Irodalomtudományi Tanszékének nyugalmazott, konzultáns professzora nyolcvan évvel ezelőtt, 1925. július 24-én a háromszéki Nyújtodon született. Elemi iskoláit szülőfalujában végezte, majd Kézdivásárhelyen a kantai római katolikus gimnáziumban érettségizett 1944-ben. Egyetemi tanulmányait a kolozsvári Bolyai Tudományegyetemen végezte 1948-ban, ahol kiváló professzorok, Gunda Béla, László Gyula előadásait hallgatta.

Diákkorában cselekvő tagja és egyik vezetője volt a Móricz Zsigmond Kollégiumiak, mely akkor nagy szerepet játszott az erdélyi magyar közösség sorsa iránt elkötelezett, mély hivatásérzettel rendelkező új értelmiségi nemzedék kinevelésében.

Már diákkorában bekapcsolódott abba a munkaközösségbe, mely előbb létrehozta a Magyar Népi Szövetség moldvai tagszervezeteit, előkészítette a magyar nyelvű oktatás beindítását. 1946. augusztus 15–19. között Cziko Nándorral együtt bejárta a moldvai csángó magyar falvakat, ahol gondosan előkészítették a magyar nyelvű oktatási intézményhálózat kiépítését. A Magyar Népi Szövetség vezetőinek készített beszámolójukat a Kolozs megyei titkosrendőrség őrizte meg az utókor számára.

1950–1987 között a magyar irodalmi tanszék oktatója, tizenöt éven át pedig a hatalom által erőszakosan összevont, elsorvasztásra ítélt magyar tanszék vezetője volt. Az 1989-es változások után doktorátusvezető, konzultáns professzor. Oktatóként jelentős szerepe játszott olyan magyar szakos tanárnemzedék kinevelésében, akik alapvető felelősséget éreztek nemzeti közösségük iránt. A 20. század második felén átívelő, méltósággal és mély humánussal végzett tanári munkája során elsősorban a 19. századi, azon belül pedig a reformkori magyar irodalomtörténetet, az irodalmi népiesség kialakulását, szerepét kutatta és oktatta. A Szentiváni Mihály munkásságáról készített monográfiája (1958) elsőként értékelte és helyezte el a költő életművét a magyar népiesség keretében és történetében. Mivel Nagyszalontán a második világháború idején jelentős károk érték az Arany János Emlékmúzeumot, cselekvő szerepet játszott állagának kibővítésében, kiállításainak újrarendezésében, neki is köszönhető, hogy 1957-ben, a költő születésének 140. évfordulója alkalmával az intézmény újra megnyithatta kapuit az érdeklődő látogatók előtt.

Szakmai pályájának első felében jelentős népköltészeti kutatómunkát fejtett ki. Első tanulmánya (A társadalmi szervezet befolyása egy székely falu betlehemes játékára) még egyetemi hallgató korában, 1947-ben jelent meg a *Miscellanae Ethnographica* I. kötetében. Szabó T. Attilával és Faragó Józseffel együtt tanulmánykötetet szentelt Kriza Jánosnak (1965, 1971), melyben pontos kor- és életrajzi összefoglalót, árnyalt pályaképet készített a Vadrózsák alkotójáról. A magyar folklórral kapcsolatos tanulmányai, dolgozatai, recenziói rangos periodikákban jelentek meg. Később a Nyírk szerkesztőbizottsági tagjaként rendszeres publikálási lehetőséget, fórumot teremtett az erdélyi és a moldvai magyarság népi kultúrájával, népköltészetével kapcsolatos kutatási eredmények megjelentetésére.

Mivel a magyar néprajzos képzés a kolozsvári tudományegyetemen 1947–1989 között szünetelt, Antal Árpád professzor szakszerű előadásaival, szemináriumaival, disszertációk irányításával cselekvő részt vállalt egy új folklorista nemzedék kinevelésében. Önzetlen munkával irányította, gondozta számtalan fiatal egyetemista népköltészzettel kapcsolatos szakdolgozatának elkészítését, melyek később nagy sikert arató kötetek alakjában jelentek meg.

Antal Árpád egyetemi professzor a 20. század második felének emberpróbáló évtizedeiben meghatározó szerepet játszott az erdélyi magyarság művelődési, oktatási és tudományos életében. 1989 után pedig cselekvő részt vállalt az Erdélyi Múzeum Egyesület újraindításában, a bölcsészettudományi szakosztály működésében és vezetésében.

Kiváló szakmai eredményeiért, emberséggel végzett tanári munkájáért néprajzos tanítványai azt ajánlották az EMKE választmányának, hogy 2005-ben Antal Árpád professzornak ítéljék a Bányai Jánosról elnevezett díjat.

POZSONY FERENC

***

BALLA ZOLTÁN nem kis dologra vállalkozott. Sem többre, sem kevesebbre, csak arra, hogy megreformálja az embereket. Vagyis hogy megváltja maguk körül a világot. Azt is mondhatnánk, hogy a szellem, az emberi gondolkodás megújulását élete fő céljának és állandó programjának tekintette. S mivel ismerte azt a régi jó bölcsességet, hogy ha megváltani akarod a világot, akkor kezd el önmagadon, Balla Zoltán bő évtizednél is több, hogy testnevelő tanári képzése mellett újra belevágott a tanulásba. Mert másfél évtizeddel ezelőtt a Közép-Kelet-Európába beköszöntött demokráciában hamar kiderült, hogy a régi ismereteink vajmi keveset érnek a hirtelen ránk szakadt információs társadalomban. Új tudásra lesz szükség, s a tanulás folyamatának hogyanját és mikéntjét is át kell gondolni, s tetszik, nem tetszik, de felnőtt fejjel neki kell kezdeni tanulni. Szóval éppen ezt tette Zoltán barátom is. Külföldön és idehaza pállérozta magát, hogy az „új időknek új szelei” ne hogy felkapják, mint a pelyvát és kisodorják Erdélyből, akárcsak annyi más honfitársunkat az elmúlt tizenöt évben, akik jobb sorsban reménykedve váltak sokszor bolygó hollandivá öreg kontinensünk tőlünk nyugatabbra eső régióiban. De mit ér a tudás, ha azt nem osztjuk meg másokkal? Ezért Balla Zoltán intézményt alapított és iskolát teremtett a felnőtteknek Székelyudvarhelyen. S mint már szoltam róla, szellemi megújulást hirdetve, intézményét, melynek az élére állt, elnevezte Humán Reform Alapítványnak.

A HuRe pedig hamar ismerté vált nemcsak Székelyudvarhelyen és környékén, valamint külföldön is, de a különböző bukaresti minisztériumokban is, ahol az intézmény az elmúlt esztendőekben szakmai tanfolyamai részére akreditációt kilincsel. S a felnőtteknek ez az iskolája az évek során számtalan magyar embernek adott – a gazdasági életünk új kihívásainak megfelelő, vagy a régi szakmát modern keretek között elsajátítható – ismereteket, természetesen diplomával együtt. A HuRe oktató programjában szerepel cukrász- és faipari munkás képzés, számítógép kezelő, könyvelő és különböző idegen nyelv-tanfolyamok. No meg évente szervez bábos találkozót, közösségfejlesztő tanfolyamokat, sőt az

elmúlt esztendőben egy hosszabb távú közművelődés-szervező képzést is lebonyolított. Ez utóbbira nagy szükség van erre mifelénk, hisz amíg az anyaországban még a kommunista rendszer idején is volt főiskolai szintű népművelő képzés, ami ma már a kulturális menedzsment oktatásának különböző formáiként működik odaát, addig idehaza, a román tanúgy a kulturális, a közművelődési élet szervezésének a magasabb szintű szakmai tanítását teljesen elhanyagolja. Ugyanakkor a Balla Zoltán vezette HuRe Alapítvány élesztgeti Székelyföld különböző régiót, ösztönzi társadalmi-gazdasági-szociális szervezkedésre az érdekelt közösségeket, természetesen oktató programokkal állva melléjük, képezve, új gondolkodásra készítve az embereket.

De sajnos még mindig nagyon kevesen vannak Európának ebben a térségében, akikben tudatosult volna az információs társadalomnak, s benne a tudásnak, az egész életen át tartó tanulásnak a fontossága. Sokan egy kézlegyintéssel, „a jó pap holtig tanul” népi bölcsesség felemlítésével intézik el, ha ezek a fogalmak elébük kerülnek. Vagy munkájuk során eltaszítják maguktól az új, a modern tudás elsajátításának lehetőségeit, ha azok éppen létjogosultságot követelnek náluk. És csodálkoznak, hogy lassan a társadalom periferiájára szorulnak, rosszabb esetben annak leszakadt rétegét gazdagítják. A jó pap pedig holtig tanít is. Ezt tette Balázs Ferenc unitárius lelkész a két világháború között az Aranyosmenti kis faluban, Mészkon, ahol iskolát, népfőiskolát teremtett a felnőtteknek. Miközben a kor nem éppen klériusi divatját követve kihajtott inggallérral és hajdonfővel járt, s gyakran tudományos ismeretterjesztő előadásokat tartott prédikáció gyanánt a szószelekről. Szórta a tudást iskolában és templomban, élő szóval, és mint író, a tollával, egyaránt. Talán emberöltőnyivel járt kortársai előtt, rövid életében mindig üzve, kergetve a jövőt. Azt a jövőt, amely az általa is megálmódott, az embertől egyre több tudást követelő jelen.

Szóval, kedves Zoltán! Fogadd szeretettel az EMKE és a Romániai Magyar Népfőiskolai Társaság Balázs Ferenc-díját, amit immár negyedik alkalommal nyújtunk át, az idén neked, de az elkövetkező esztendőkből is majd mindig olyan személynek, aki sokat tesz Erdélyben a magyar felnőttképzés intézményesüléséért, a népfőiskola szellemiségének terjesztéséért. Isten éltesen Barátom!

DÁNÉ TIBOR KÁLMÁN

***

BICSKEI DARÓCZI ZSUZSA. A tökély kiszemeltje. Amikor úgy 35 évvel ezelőtt a marosvásárhelyi diákművelődési rendezvényeken feltűnt egy kiválóan éneklő, saját dalait angol nyelven előadó, szavalni, táncolni, zenélni fanatikusan szerető, csupa tűz diáklány, aki hamarosan a Szentgyörgyi István Színművészeti Intézet hallgatója lett, még kevesen gondoltak-gondoltunk arra, hogy az erdélyi színjátszás egyik legszínesebb, mondhatni kalandos, sok tekintetben hanyatott életpályája veszi kezdetét. A legenda Dentes együttes és a Thália Folk Group fellépésin aratott sikereit hamarosan követték emlékezetes szerepei a Stúdió színpadán az Egy fő az egy főben (Hocinesze Leokádia), és az Egy szerelem három éjszakájában (Melitta). Az általa énekelt dalok a kor-

szak slágerei lettek. Ígéretes főiskolai évei után a sepsiszentgyörgyi pályakezdés (elsősorban emlékezetes Tünde alakítása) következett. Ekkor már a szakma és a közönség egyaránt érezte, hogy jelentős színészgyéniség jelent meg az erdélyi pályán. Házassága révén a Vajdaságba távozott, ahol az akkor igen jelentős újvidéki és szabadkai színházi műhelyekben folytatódott tehetségének kibontakozása. Jelentős szerepek, találkozások neves rendezőkkel (különösen fontos részvétele Harag György színház-történeti jelentőségű vajdasági Csehov-trilógiájának műhelymunkáiban, valamint Ljubisa Risztics híres Madách-előadásában) gazdagították pályaképét, melyben a kiemelkedő szerepfarmálásokat a színvonalas vajdasági fesztiválok elnyert díjak által is elismerte az ottani szakmai közvélemény. Játszott szerb és angol nyelven is, és igen erőteljes, sajátos hangvételű-formavilágú egyéni előadóstílusával (Kígyóölő, Psziché, Asszonytánc, Magam talán középre állok, stb.) hamarosan a magyarországi vendég szereplések révén szélesebb körökben is ismertté vált színés egyénisége. A Pszichét a 80-as évek itteni ideológiai szigorát és az árgus-szemű őrzők éberségét kijátszva egy titkos éjszakai előadáson a marosvásárhelyi Stúdióban is láthattuk. Ebben a szövegmondás, a balett, az ének és a zenetudás olyan skáláját vonultatta fel, melyre addig nem igen volt példa a pódium műsorok történetében.

Természetesen e kivételes eredmények mögött szívós akarattal végzett munka, folyamatos tanulás, a fárasztó tréningek számolatlan órái, a tökélyre való rendületlen elszántság, sokszor az emberi teljesítőképesség határait feszegető, teljes életformát igénylő megcsállottság állt. A Soros Alapítvány ösztöndíjaként életében igen szerencsésnek mondható találkozásokra került sor a németországi táncszínházak élvonalbeli művészeivel, köztük a világhírű, legenda Pina Bauschsal, valamint Robert Wilsonnal, a párizsi Jel Színház vezetőjével, Nagy Józseffel, tanulmányozhatta a korszak meghatározó mozgásszínházi technikáit, a buttót, a pantomimet, a Graham-technikát, s a budapesti RS9 színházban újabb műsorokkal jelentkezett, melyek az előadóművészet új útjait kereső állomásai életpályájának.

Színészként, dalszerzőként, költőként, saját köteit illusztráló, képzőművészként is tehetséges, sokszínű pályájának alakulását a jugoszláviai események a 90-es években fenyegetett helyzetbe hozták. A létért és az egészségért, az alkotó személyiségének integritásáért, folytatott szívós és elszánt küzdelmei során visszatért a kezdetek helyszínére: Sepsiszentgyörgyön az ottani műhely mentora, Boczárdi László segítette az erdélyi színpadra való visszatérését Mihai Măniuciu immár híressé vált Médeia előadásában. E visszatérés szakmai és közönségsikerét a marosvásárhelyi látványszínházi fesztiválon, a gyergyószentmiklósi Nemzetiségi Kollokviumon, a POSZT-on (Pécsi Országos Színházi Találkozó) kiváltott visszhangok és díjak jelzik.

Bicskei Daróczy Zsuzsa, gazdag és változatos, gyakran küzdelmes életpályájára visszagondolva elsősorban arra kell figyelmeznünk, hogy a minőség megőrzéséért, a művész méltóságáért vívott küzdelemnek igenis van értelme, még akkor is, ha az út áldozatos, a lét néha bizonytalan, a harc időnként kilátástalannak tűnő. Az erdélyi – tágabb értelemben a Kárpát-medencei – művész élete is magában rejti a

szélesebb horizontokat, ahová csak a – Farkas Árpád-i kifejezéssel élve – a tökély kiszemeltjei juthatnak el. De ők eljutnak, s ez bátorító-vigasztaló tudatként nem is kevés...

KOVÁCS LEVENTE

***

Nagy örömünkre át tudtuk adni tagságunknak a Barabás Miklós Céh székházát, egy kétszáz éves épületet, amelyik közvetlenül a Farkas utcai református templom szomszédságában van, s mely remélhetőleg az erdélyi magyar képzőművészeti élet egyik élő, vitális központja lesz.

Ez az átadás nem valósulhatott volna meg három kitűnő lelkes kolleganónk, Novák Ildikó, Szabó Márta és Németh Júlia, áldozatos munkája nélkül. Ezért ebben az évben őket ajánlom Szolnay Sándor-díjra.

Novák Ildikó textilművész, aki a szervezésben és a székház restaurálási munkálatainak dinamizálásában ért el nagyszerű eredményeket. Egy nagyon merész kezdeményezéssel árverést szervezett, begyűjtve az ország különböző részein élő művészek munkáit, több eladásos kiállítást szervezett az anyagi alap megteremtése érdekében. Támogatókat keresett fel, akik az épület belső kellékeinek beszerzésénél segítettek.

Szabó Márta keramikus művész, aki a Céh életének hatékonyabbá tétele érdekében vállalta a sziszifuszi, pénzügyi és adminisztratív problémák nyilvántartását és lebonyolítását. Két évre felretéve művészi aktivitását, teljes erővel a számlák, az elszámolások világában élt, hogy az épületet minél hamarább átadhassuk tagságunknak.

Németh Júlia művészettörténész, akinek a nagyszerű, művészekről megjelent könyveit, cikkeit ismerjük, s aki a Barabás Miklós Céh aktivitását, a kollegák kiállításait, valamint árverési akcióinkat, a székházunk építése érdekében folytatott erőfeszítéseinket friss újságcikkeivel támogatta, aktív segítője, hirdetője lett ügyünknek, annak az anyagi alapnak az előteremtése érdekében, ami végül is elősegítette az épület rendbetevését.

A mai időben, amikor olyan sok a széthúzás az emberek között, e három kolleganónk, emberi, művészi összefogása példamutató volt számunkra és remélem, meg fogja határozni a székház további életét, amelynek lényege a baráti összefogás, a művészi szolidaritás és szakmai igényesség kell hogy legyen a jövőben is. Ezért az önzetlen nemes munkáért ajánlom őket, Novák Ildikót, Szabó Mártát, Németh Juliát a Szolnay Sándor-díjra.

JAKOBOVITS MIKLÓS

***

DOBOS IMRE. Évadkezdekör minden évben díjat osztunk. A közönségsvavazatok alapján alakítási díjat, a társulat szavazatai alapján pályakezdő díjat a művészeti tanács konzultációjával pedig nívódíjat. Az elmúlt évadi teljesítménye alapján a Szigligeti Társulat férfi nívódíjasa három epizódszerep megformálása mellett Csokonai Karnyója, Ionesco Tanára, Fielding Mr. Westernje, Dürrenmatt Edgarja: Dobos Imre.

Nem másért, mint a teljesítmény sokszínűségéért

soroltam fel ezeket a szerepeket, hiszen Cibi, ahogy a szakma ismeri őt – állandóan színpadon van. Az egyik legtöbbet játszó színésze a társulatnak. Drámai és vígjátéki szerepekben, bohózatokban és abszurdokban egyaránt otthonosan mozog, táncol és énekel ifjakat meghaladó módon, művészi hittel és alázattal, energiával és munkabírással. Pedig, a harminckilencedik évadát tapossa a fáradság látszata nélkül. Rendkívüli pontossággal és alaposággal, elkötelezettséggel és művészi hittel, prosperitással. Számára nincs eldobandó feladat, kis szerep, nagy szerep, csak feladat van amit meg kell oldani, amit meg kell tölteni étellel, tapasztalattal, amit hitelesíteni kell. Nagyszínpadon vagy stúdióban, a nézők előtt vagy a nézők között, magányosan vagy társakkal. És nincs leállás, pihenés és feltöltődés, művészi allűrösködés, alkotói szabadság. Vannak a mindennapok pillanatai, hiszen ezekből is lehet, ezekből kell építkezni, mert embereket kell színpadra vinni, sorokat életre hívni, mindennapi életeteket, örömeiket és bánatokat, mindennapi sorsokat és nem csak azokat. Átlényegíteni, magáévá tenni és felmutatni. Nagyszerűségükben és esendőségükben.

Ezeknek a kislembert megformálásoknak nőtt nagymesterévé Dobos Imre Nagyváradon. Igen, úgy érzem ez kimondható, hogy Nagyváradon, habár 1966-tól 88-ig, nem kevesebb mint 22 évig a sepsiszentgyörgyi színház tagjaként kis és nagy szerepek sokaságát játszotta el, hogy csak néhányat említsek: Ádám az Ahogy tetszikben, Duka Vendel a Csalóka szivárványban, Fogadós a Dupla vagy semmiben, Balga a Csongor és Tündében, Tiborc a Bánk bánban, Bolond a Woyzekben, Gedeon a Pompás Gedeonban, Csebutkin a Három nővérben, Dudás A Szentivánéji álomban stb. Aztán Nagyváradon: Orvos a Papucshősben, Oroszlán az Özban, Péter a Rock Passióban, Sörmester az Audenciában, Portera a Páratlan párosban, Burgió a Mohácsban, Varga Lehel a Névnepben, Férj a Körmagyarban, Orvos a Woyzekben, Bönge az Az a szép fényes napban, Gremio a Makrancos hölgyben, Akela a Dzsungel könyvében, Tiborc a Bánk bánban, Schweidel a Tábornokokban, Ferapont a Három nővérben, Dónátfy a Fenn az ernyő, nincsen kasban, Havlicsek a Mesél a bécsi erdőben, id. Hoffer József a Régimódi történetben, Biró a Volponében, Bolond az Amit akartokban, Miniszter a Hyppolitban stb., és jelenleg Fejedelem és Nemtő a Csongor és a Tündében, Brabantio az Othellóban.

Teljesítmény a javából. Messze a teljesség igényétől, és akkor még nem is említettem a kabarékat, a zenés összeállításokat, a Szigligeti Társulaton kívüli vendégszerepléseket. Mindezek még tovább árnyalják a művészi palettát.

Rendkívüli öröm számomra, hogy egy ilyen díj kapcsán dicsérhetem őt, és rendkívüli öröm, igazgatóként, hogy társulatom tagja, színészként hogy megbízható partnerem, rendezőként, hogy gondolkodó és érzékeny alkotótársam. Szívből gratulállok! Isten éltesse!

MELEG VILMOS

***

A FILMTETT 2000 júniusában indult útjára, a szó legjobb értelmében vett amatőr kezdeményezésként: a KMSZ keretében tevékenykedő, a filmet szerető,

a filmkultúra iránt érdeklődő diákok találták ki és valósították meg. Az első számok még meglehetősen szellősek voltak, a szándék és a megvalósítás között nem mindig volt megfelelés, a túlbuzgó tördelésben szétdarabolódtak a cikkek, a szöveggondozás helyett túltengett a grafikai kísérletezés. Az évek során azonban a gyorsan változó és bővülő munkatársi csapat szerencsésen nem a szétszóródás és felszámolás felé haladt, hanem egyre világosabban kezdett kirajzolódni egy arculat, egyre igényesebb lett a szerkesztői munka, megjelentek a meghatározott feladatokat végző rovatvezetők. Ha az elmúlt hónapokban valaki kézbe vett egy-egy lapszámot, már jól tudta, mire számíthat, mit kereshet és találhat benne.

A folyóirat tulajdonképpen ezt meg tudta tenni anélkül, hogy eltávolodott volna kezdettől fogva megcélzott közönségétől, a középiskolás diákoktól, egyetemi hallgatóktól. Túlélési sikerének titka valószínűleg több tényezőtől áll össze, amiket itt lehetetlen lenne néhány szóban vázolni. Az egyik tényező azonban feltehetőleg maga a lapnak a hangvétele, ami úgy tudja megszólítani fiatal olvasóját, hogy az nem lesz leereszkedő és kioktató, és legjobb írásában nem is fullad bele a bizalmaskodás és jópofáskodás gyakori diáklapos nyelvezetébe. Ez annak is köszönhető, hogy a Filmtett szerzői igen széles körből verbuválódnak: egyrészt nem utasítják vissza a közreműködést a filmtudomány legelismertebb szakemberei sem, másrészt publikálnak a lapban a pályájuk elején álló egyetemi oktatók, sőt lehetőséget kapnak egészen fiatal tollforgatók is, akik épp most próbálkoznak a filmről írás műfajaival.

A Filmtettet így egészében véve nevéhez illő módon a fiatalosság, a dinamizmus, az informativitás jellemzi. Ez különbözteti meg többek között a magyarul olvasható más filmes folyóiratoktól. A filmtudomány művelését megcélzó magyarországi Metropolis folyóirat, vagy a filmnek a kultúra egészébe való integrálódását szem előtt tartó, esszéisztikus filmkritikákat közlő Filmvilág mellett tartalmilag a Filmtett elsősorban a film- és médiatudomány népszerűsítésének írástípusait műveli. Nagysikerű cikksorozatot közölt például filmtörténeti alapismeretekről, filmes műfajokról, olyan tematikus számokkal jelentkezett, amelyek a filmesztétika egyes kérdéseit (film és irodalom kapcsolata, film és képzőművészet, film és zene, a színes film vagy a fekete fehér film lehetősége) vagy az egyes filmtípusokat mutatták be (dokumentumfilm, a várost mint témát feldolgozó filmek, természetfilmek, tudományos ismeretterjesztő filmek stb.). Ugyancsak tematikus számok foglalkoztak kiemelten a tévés műfajokkal s a filmkultúra legkülönbözőbb intézményes kérdéseivel (a filmes folyóiratokkal, filmforgalmazással, filmes oktatással stb.).

Mindezek mellett azonban két olyan jellemzője van, amivel egyetlen más jelenleg megjelenő filmes lap sem rendelkezik: az egyik a gyakorlati filmélettel és mozikultúrával való kapcsolattartás, a másik az erős lokális kötődés. A filmekről szóló esszék és kritikák mellett a Filmtett sajátosságát ugyanis az interjúk jelentik. Kezdetül fogva hangsúlyos benne a filmmel kapcsolatos tevékenységek gyakorlati oldalának bemutatása: a gyakorlati filmesekkel vagy filmes oktatókkal készült beszélgetések, a részletes fesztivál-beszámolók, filmszemleli tudósítások. Ez a gyakorlathoz való erős kötődés megnyilvánult a

filmkészítőknek szóló operatőri-rendezői alapismereteket közlő cikksorozatban is, de még inkább a folyóirat által szervezett Filmtett-táborokban, vagy a folyóiratban meghirdetett versenyekben, a középiskolások számára szervezett filmes vetélkedőkben, sőt még abban is, ahogy a lapszámokkal együtt ingyen mozijegyhez juthat a fiatal filmrajongó.

Nem utolsó sorban pedig ki kell említeni, hogy a Filmtett munkatársainak köre a határokon is túlnyúlik: szerkesztői, szerzői erdélyiek és magyarországiak vagy Magyarországon tartózkodó erdélyiek természetesen közreműködésben. Mindennek ellenére azonban a lap tartalma nem vált jellegtelen, kontextusból kiragadott információk halmazává. Sőt, a Filmtett éppen abban egyedi, hogy akár nekünk, akár másnak, de mindenképp rólunk szól: azokról a filmes jelenségekről ír, ami minket itt és most érdekelhet, és hangsúlyosan jelen van benne az itteni, az erdélyi filmkultúra múltja és jelene. A kolozsvári filmgyártás kezdeteinek ismertetése, sőt tudományos igényű kutatása mellett rendszeres tudósításokat olvashatunk a megújuló román filmgyártásról, az Erdélyben forgatott filmekről, az erdélyi filmesekről, fesztiválokról, a felfutóban levő erdélyi filmes oktatásról.

Isten éltesse tehát az öt és fél éves Filmtettet! Kíváncsi vagyok, hogy még sokáig éljen, s alakuljon ki körülötte, körülöttünk egy egyre színesebb és tartalmasabb filmes kultúra, aminek továbbra is tetterre kész közreműködője és krónikása legyen!

PETHŐ ÁGNES

***

KISS JENŐ. Németh László írja: „Az ember mint feladat nyomul a világba. (...) A legértékesebb szellemi tulajdonságnak én éppen ezért a feladat-felismerést s a megoldásukhoz szükséges szívósságot tartom, mely az emberből a maga s a világ javára, a legtöbbet licitálja ki.”

Németh László szavai illenek Kiss Jenőre, a Kovászna Megyei Könyvtár igazgatójára, a Romániai Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnökére, a Háromszéki Mikes Kelemen Közművelődési Egyesület titkárára. Birtokosa ennek a szellemi tulajdonságnak, a feladat-felismerésnek, a szívósság jellemzi, kitartás a feladatok elvégzésében. Mindig ott van, ahol igény jelentkezik, mindig cselekszik a megfelelő pillanatban a közösség javára. Munkája sokoldalú, sokat tett és tesz a saját könyvtáráért, annak fejlődéséért, számítógépesítéséért, új szolgáltatások beindításáért. Tevékenysége ennél sokkal kiterjedtebb, a művelődési élet aktív tényezője, nincs olyan kulturális vonatkozású esemény, melyből ne vette volna, ne venné ki a részét. Kiállításokat kezdeményezett, ilyenek az illyefalvi Jókai Mór, Mikszáth Kálmán, Szabó Dezső állandó kiállítások, a Benedek Elek kiállítás a Megyei Könyvtár épületében, illetve a Kriza János kiállítás Nagyajtán. Szobrok állításában, emléktáblák elhelyezésében vett részt, hogy csak néhányat említsek: Mikes Kelemen szobra Zágonban, Kossuth Lajos szobra Sepsiszentgyörgyön, emléktábla a magyar jakobinuskor tiszteletére, Jókai- és Bartók-plakett stb.

Meghívására mintegy 100 író fordult meg a megyében könyvtárigazgatói pályafutása alatt. Szívügye volt, ma is az a Könyvesház című magyar nyelvű könyvtári folyóirat szerkesztése, megjelentetése,

a Művelődés szerkesztőbizottságával együttműködésben. Nevéhez fűződik több kiadvány menedzselése, mint például a Kossuth Lajos öröksége, Deák Ferenc, a haza bölcse, Mikszáth Kálmán fél csizmája, II. Rákóczi Ferenc és a háromszéki kurucok, Gyermekszemmel – József Attila 27 verse című köteteké.

Eddig méltattam Kiss Jenőt az ötletgazdag menedzsert, a kultúrapártoló közösségi embert, a rendezvényszervezőt, most szólnék néhány szót az egyesületi elnökről is. 1990-ben Sepsiszentgyörgyön alakult meg a romániai magyar könyvtárosok első szervezete, mint az EMKE Könyvtári Szakosztálya, Kiss Jenő kezdeményezésére, 82 erdélyi könyvtáros részvételével. 2000-tól Romániai Magyar Könyvtárosok Egyesülete néven vált önálló jogi személlyé. Jelenleg 210 tagja van.

A Romániai Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagja a Román Könyvtáros Föderációnak, valamint a Magyar Könyvtárosok Egyesületének. 2005-ben együttműködési megállapodást írt alá az Informatikai és Könyvtári Szövetséggel. Kiss Jenő szorgalmazására és irányításával állt össze az Örökség és feladat (tanulmányok a romániai magyar könyvekről és könyvtárakról) című tanulmánykötet megjelentése, mely tartalmazza Erdély valamennyi magyar könyvtárosának névsorát és elérhetőségi adatait. Számos olvasótábort szervezett, egyetemisták és tanulók számára hazai és magyarországi könyvtárakkal közösen. Szakmai kapcsolatban áll magyarországi művelődési szervezetekkel és könyvtárakkal. Az ő ötlete volt a könyvtáros vándorgyűlésnek nevezett kétévente sorra kerülő, erdélyi magyar érdekeltségű könyvtárakat érintő szakmai értekezlet megszervezése, ahol találkozhatnak Erdély magyar anyanyelvű könyvtárosai. Ez váltotta fel a könyvtárosi olvasótáborokat. Sok esetben közvetített magyar könyvtárak között, magára vállalta a magyarországi könyvtáraktól, intézményektől kapott könyvadományok szétosztását.

Néhány dolgot ragadtam csak ki Kiss Jenő munkásságából, ennél sokkal többet tett és szívből, örömmel tette. Ideillenek Márai Sándor szavai: „Az életnek értéket csak a szolgálat adhat, amellyel az emberek ügye felé fordulunk. Ez kissé szigorúan és általánosan hangzik, de ez az egyetlen igazság.” Nos, Kiss Jenő ezt tette, élete szolgálat, a köz szolgálat, „mindennap, minden öntudatával az igazságot szolgálja”. Köszönet ezért neki.

KOPACZ KATALIN

***

KOVÁTS LÁSZLÓ. A mai elismerés, melyet a közművelődés terén kifejtett gazdag tevékenységéért vesz át Kováts László barátom, akár életmű-díj is lehetne. Noha már négy éve nyugdíjba vonult, ma is épp olyan friss, aktív és lelkes és lelkesítő mint fiatal tanár korában amikor a színjátszás iránti elkötelezettségének első gyümölcsét – a Kómíves Kelemené ballada színpadi változatával a Brassó tartományi diákszínjászó fesztiválon – az első díjat magának mondhatta.

Alma nem esik messze fájától – tartja a közmondás. És ez mennyire igaz Kováts László esetében. Színész családból származik. Szülei az alakuló marosvásárhelyi Székely Színház alapító tagjai, majd a sepsiszentgyörgyi – ma Tamási Áron – színház szí-

nészei, Dezső bácsi – édesapja – nyugdíjazásáig ennek elismert és tisztelt igazgatója volt. Kováts László színészként kezdte pályafutását, majd volt falusi iskolák tanára, ifjúsági kulturális felügyelő Kovászna megyében, majd Bukarestben, de volt, pártutasításra „sport-szakértő” is.

1988–2001 között a Didaktikai és Pedagógiai Kiadó magyar nyelvű szerkesztője és annak vezetője nyugdíjba vonulásáig. Mindezekért fizetést kapott. Elég volt-e megélhetésének, nem tudom, de az biztos, hogy valami hiányzott életéből. S ez a közért való tenni akarás volt. S mi állt hozzá a legközelebb? A magyar szó, a magyar kultúra – amit a színház tud a legkifejezőbben eljuttatni a hallgatósághoz. Az alap meg volt: származása, végzettsége – színész és magyar szakos tanár – és ezekből fakadó elhivatottsága. Ezért ajánlotta fel önkéntes szolgálatát a bukaresti Petőfi Sándor Művelődési Háznál 1990 tavaszán. Persze ezt, az akkori igazgató, a vásárhelyi szomorú események hatása alatt, elutasította.

Laci nem tört meg, a fővárosi magyar templomokat járta, szereplőket toborzott a megálmódott színjátszó kör beindítására. A kész munkát már elfogadta az igazgató, Laci álma beteljesült: megszületett az első előadás, ami a Petőfi Színkör és Irodalmi Színpad, a mai Petőfi Színkör keresztlevele is volt.

Az elmúlt 14 év áldásos munkáját, eredményeit – na meg keserűségeit – nehéz lenne feleleveníteni. A magukra hagyott bukaresti magyarok tudták és tudják, hogy csak annyit érnek, amennyit a saját szellemi értékeiket felmutatva jelentenek. Ebben a sohasem hiálkódó mutogatásban a legnagyobb és leglátványosabb, talán a legérthetőbb cselekedet e kicsi színház szerepeltetése egy kétszer hatméteres pódiumon.

Innen indultak el a bukaresti színházalapítók útjukra, Erdély és határon túli előadásokra, fesztiválokra. A sok újságcikk, oklevél közül nem tudtam melyikből volna érdemes idézni, felidézni a sikeres szereplésüket. Tény, hogy az elmúlt 14 évben a magyar drámairodalom legjavából válogatva 17 magyar szerző művét vitték színpadra, 120 alkalommal emlékeztek meg az irodalmi színpadon íróinkról és költőinkről.

Mindannyi előadás maradandó élményt nyújtott, örömet szerezve a maroknyi, de önmagát fel nem adó bukaresti magyar közösségnek.

A Jászó Társaság Kuratóriuma jól döntött, amikor Kováts Lászlót javasolta az EMKE-díjra.

Laudációmat, hadd zárjam Szele Péter kollegája őszinte gondolataival: „Legyen ez az elismerés, meg köszönet azoktól, akik elismerik, becsülik gerinces tartását, a morális erőt, az anyanyelv szeretetét, igényességét, a szép szót a teátrum iránt, mert minden, amit tett és tesz a bukaresti magyarságért tette és teszi, fékezve a beolvadást, erősítve az összetartást és magyarság tudatát.”

Kováts László mindig újrakezdő ember.

Adja Isten, hogy sokáig legyen ereje, szíve, lelkesedése az újrateremtéshez!

JANCSÓ ÁRPÁD

***

KÖVESDI ISTVÁN. Viszonylag későn állt be Thália istennő papjainak sorába. Negyven éves már, amikor elvégzi a Marosvásárhelyi Színművészeti Akadémiát. Mégis egy olyan nemzedékhez tartozik,

amelyet fiatalnak nevezünk Egy olyan nemzedékhez, amely a szabadságban bontott szárnyat. Hadd ne fontolgassuk most, mekkora ez a szabadság, és hogy ajándékba kapta-e ez a nemzedék, vagy maga is tett valamit azért, hogy a kikökönt időt a helyére tolja. Tulajdonképpen mindenkinek, nemcsak a művészembernek, meg kell küzdenie a maga szabadságáért. De a művész élete szüntelen szabadságharcban telik el: megcsontosodott előítéletekkel, hagyományossá merevedett formákkal, valahol valami okból megrekedt gondolkozással kel megküzdenie nap mint nap, annak is, aki az üres vászonnal, annak is, aki az üres papírlappal, annak is, aki az üres színpaddal szembesül. Mindannyian azzal az elszánt-sággal indulunk útnak, hogy földi vándorútunk ne maradjon nyomtalan. Hogy valami maradjon utánunk, hogy valamit adjunk a világnak, amelyben élni ítéltünk. Csakhogy az, aki az üres vászon, az üresen ásitó papírlap révén vívja csatáját a halhatatlansággal, egy kissé előnyben van azzal szemben, akinek az írott szóba kell életet lehelnie, akinek a színpadon kell egy új, más világot teremtenie. Mert utóbbi után nem marad mű, amelybe belevarázsolhatta volna önmagát. A színpadi szó elhangzik és továbbroppen, a díszletet előadás után lebontják, előbb-utóbb elbontják, átalakítják. Ezért kell a színház művésztét még életében nagyon szeretni. Elhíttetni vele, hogy megőrzi őt a romlandó emlékezet. Ezért nagy öröme a színpad művészenek, amikor egy ilyen ünnepi alkalommal, kézzelfogható jelét kapja annak, hogy számom tartják. Hogy jelent valamit. Nemcsak annak, aki az elismerésben részesül, hanem mindenkinek, aki ezt a pályát választotta.

Én most örömmel emlékezem és emlékeztetek. Az alkotóereje teljében levő Kövesdi Istvánra, aki Marosvárhelyen, abban a városban szívtá magába a színház tudását, amelyet olyannyira szerettek. Akinek művészi indulása Temesvárhoz kötődik, ahhoz a városhoz, amelyet olyannyira szerettek. Ott rendezte még főiskolás korában a Dundo Marojét. Azóta az ország minden színházi városában rendezett előadást – Kolozsváron, Marosvárhelyen, Szepszentgyörgyön, Szatmárnémetiben, Csíkszeredában, Nagyváradon és nemrég ismét Temesváron. Azóta megtalálta az ő egyedi, elidegeníthetetlen hangját, azon szól hozzánk bemutatóról bemutatóra, estéről estére. Shakespeare, Drzic, Brecht, Molière, Schiller, Bulgakov, Kleist, Dosztojevskij üzenetét tolmácsolva érthető mai nyelven, és a maiak Tom Stoppard, Spiró György, Gyurkó László, Parti Nagy Lajos, Peter Shaffer, Mrozek üzenetét. Egy olyan nemzedék tagjaként, amely mára – másfél évtized alatt – meghódította a színházba járó közönséget. Egy olyan nemzedék tagjaként, amely saját törvényei szerint teremt színházat a mának. Amely azt vallja, hogy a színház, ha nem is elsősorban, de mindenképpen a rendező művészete. A rendező, aki újraértelmezi a halott szót, aki soha nem látott, gyönyörű világot varázsol a színpadra. Aki nem egyszerűen szórakoztatni akar, hanem ennek a művészetnek a lényegéért, szüntelen párbeszédre provokál. Hallgassuk őket, hallgassuk, mit üzen színházról színházra, társulatról társulatra Kövesdi István. Ezt az üzenetet nem kell szentírásnak venni. Kövesditől és attól az egész nemzedéktől, amelyhez tartozik, és amely csendes forradalmával mára megváltoztatta a hazai magyar színjátszás arculatát mi sem áll távolabb, mint az az ambíció, hogy ő mondja ki az utolsó szót. De amit

üzen, azt felelősségteljesen teszi. Felelősséggel elsősorban a színpad művészete iránt. Amelyet nem hajlandó egyszerűen interpretatív művészetnek elfogadni.

Nagy öröm nekem, hogy elmondhatom elenyészően kis részét, annak, amit érzek.

Hadd mondjam el, hogy boldog vagyok, mert egy nemzedékhez tartozom vele, mert társa lehetek a romániai magyar színjátszás megújítását célzó próbálkozásokban. A színjátszás szüntelen megújításában.

Hadd mondjam el, hogy szerencsés vagyok, mert alkalmam adódott itt ma őt dicsérni. És hitet tenni azon művészet nagyszerűsége mellett, amelyet vállalt, és amelyet vállalunk.

Hadd mondjam el, hogy szeretjük őt, ha nem is osztatlanul és nem is kivétel nélkül. Mindenki szeretetében részesülni a Jóisten kiváltsága. És a Jóistennek sincs része ebben maradéktalanul.

Ne hangozzék istenkáromlasként, de a művész is teremtő. A teremtő művészt köszöntöm ezen a kivételes napon. Kívánom neki, ne roppanjon bele a szüntelen teremtésbe. És abba se, ha látni kénytelen, hogy a teremtés hálátlan dolog.

Ezért, no meg, mintegy kárpótlásul azért, hogy nem tudja köbe vézni, papírra varázsolni azt, amit megálmodott, arra szólítom fel a tisztelt ünneplő gyülekezetet, részesítsük a színpad művészenek szinte egyetlen jutalmában. Abban, amely a színésznek estéről-estére kijut, de neki, a rendezőnek csak ritkán, a bemutatón adatik meg: tapsoljuk meg!

DEMETER ANDRÁS ISTVÁN

***

LÁSZLÓ ATTILA. Talán meglepőnek tűnhet, hogy az ez évi mecénás-díjat az újabban elsősorban politikusként ismert László Attila érdemelte ki. Ám ha jobban utánagondolunk, akkor el kell ismernünk, hogy a zsűri a lehető legjobb döntést hozta.

László Attilára ugyanis – akár magánemberként, akár politikusként – mindenek előtt a segítőkészség jellemző. Segíteni a kultúrát, segíteni az oktatást, a fiatalokat, és mindenekelőtt segíteni akarja erdélyi magyar közösségünket. Hosszú lenne felsorolni, kit és mit támogatott az idők folyamán László Attila, és még hosszabb lenne felsorolni azokat a programokat, amelyeket az ő biztatására, unszolására támogattunk mi, kolozsvári üzletemberek. Talán orvosi hivatásából adódik, hogy nagyszerűen tudja diagnosztizálni nemcsak a betegeit, hanem erdélyi magyar társadalmunk egészét is – mondhatni ő az, aki éleslátással ismeri fel, hogy hol van leginkább szükség a segítségre, hol szükséges a támogatók közbelépése. Ezért van az, hogy az Eurékán, a kolozsvári magyar üzletemberek klubján belül egyike azoknak, akiknek a szava a legnagyobb súllyal esik latba.

László Attila tisztában van azzal is, hogy egy támogatónak nem feltétlenül kell mutogatnia magát – ezért a sajtóban jóval kevesebb szerepet mecénásként, mint ahányszor ténylegesen áldoz közösségi ügyekre. Ez a visszafogottság ugyan egy politikus esetében nem feltétlenül érdem, de annál inkább mutatja Attila emberi kvalitásait. Jól tudja, hogy a mecénatúra értelme nem a támogató, hanem a közösség, esetünkben az erdélyi magyar közösségünk hasznában rejlik – ezért mindig azt mérlegeli, hogy mennyi hasznot hozhat egy-egy támogatás erdélyi magyarságunknak.

Ebből az alapállásból természetesen következett, hogy László Attila politikai funkciót is vállalt. Meggyőződésem, hogy akkor, amikor politikusi pályára lépett, legfontosabb motivációja éppen az volt, hogy többet és jobban segíthessen a Kolozs megyei magyarságon. Merthogy ugyan mi más oka lehet egy jól menő gyógyszergyártó cég tulajdonosának arra, hogy beleártsa magát a politikába? Több gyógyszert biztosan nem fog eladni...

Ezért mondom azt, hogy László Attila a legnagyobb mecénási tettet hajtotta végre, amikor politikussá lett: kissé viccesen mondva, önmagát ajánlotta fel támogatásként a magyarságnak (csak legyen, ki elfogadja...) Mindezt pedig tette úgy, hogy életfilozófiájához híven nemcsak halhoz, hanem hálához próbálja juttatni az itteni magyar közösséget.

Ha tervei, elképzelései valóra válnak (és miért ne válnának, hisz üzletemberként már bebizonyította rátermettségét), akkor ez a Kolozs megyei magyarlakta régiók felemelkedését fogja eredményezni. És akkor majd több pénz jut kultúrára, oktatásra, öregek, betegek segélyezésére is.

Mint élete minden területén, László Attila a mecenatúrában is hosszútávon gondolkodik. Kívánom neki, hogy legyen ereje és kitartása tervei valóra vál-táshoz.

Köszönöm szépen!

MEZEI JÁNOS

***

ORZA CĂLIN. „Aki dudás akar lenni, pokolra kell annak menni”. Egy tudatos pokoljárót, egy elszánt dudást mutatok most be Önöknek, aki nem kisebb kihívást választott magának, mint az előadóművészetek legillékonyabbikát. A táncot, amely zsigeri erővel képes hatni érzelmeinkre, mégis megfoghatatlanabb, mint a színház. Önmaga kétségeinek poklába lemerülő művésznőnk olyan nyelven tanul, olyan nyelvet beszél, amely ott kezdődik, ahol a szó abba-marad.

Tanulja, mert számos előző út után mind a mai napig néprajzi gyűjtésekkel is foglalkozik, ráadásul Mezőség, Kalotaszeg és Székelyföld táncéletének és ehhez fűződő népszokásainak kutatásában nem kisebb partnert talált e munkához, mint a Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézete.

Nem csak anyanyelvi szinten beszéli, de újítja is ezt a nyelvet, hiszen nemcsak hivatásos táncosként aratott sikereket több éven át, de koreográfusként is új szintet hozott a néptáncosok világába. A folklór hiteles, értő gyűjtőjeként és előadójaként szembesült a néptánc szerepvesztésével, a színpadi folklórműsorok mesterséges nyelvezetével. Úgy a népszokásokat feldolgozó előadásai – Szerelmi varázslás, Farsang Illés szekerén, Advent a Hargitával, a Háromszékkal és a Pakulárnóta –, mint a magyar mitológiából ihletett előadások – az Egbe nyúló fa, a Szarvas rege, vagy a most készülő Turul – a néptánc-anyanyelv színpadi újragondolása. Koreográfusként volt ereje és bátorsága értő szakmaisággal, művészi alázattal hozzányúlni, alkotóelemeire szedni és meglepő formákba átgúyruva új jelentést adni néptánc-kincseinknek. Értékkeremtő útkeresése során más mozgásművészeti irányzatokkal is ötvözte, próbára tette ezt a számára oly értékes alapanyagot, így születhettek olyan mérföldkő fontosságú produkciók, mint Sztravinszkij Tavasz áldozatának romániai ősbemutatója, vagy a Csongor és Tünde első néptáncos alapú

megfogalmazása.

Allandó ébren- és készenlét, önmaga kérdőre és felelőségre vonása, folyamatos alkotói vívódás tartja azon az úton, amelynek helyes irányát szakmai elismerések, meghívások sora jelzi. A hosszú sorból csak a legrangosabb példákat emelném ki: a Hargita, Háromszék és Maros táncgyűttesek mellett dolgozott már a Vasas Művészegyüttesnél, majd Román Sándor társulatában, az Experidance-ben, de hosszabb időn át koreográfus volt a Novák Ferenc vezette Honvéd Táncszínházban is. A Fekete gyöngyök, vagy Mozgásörület című előadásokban jegyzett koreográfiáit az erdélyi közönséggel ellentétben több tucat országban látták Braziliától Japánig. A hazai közönséget viszont bőségesen kárpótolta mind ezért az István, a király emlékeztetés csíksomlyói bemutatója, mely előadásnak társalkotója, koreográfusa volt Tata rendezése alatt.

E fenti párhuzam teszi igazán példaértékűvé számomra és megbecsülendő kincssé az erdélyi közművelődési élet számára azt a gesztust, amelyhez hasonló, sajnos, egyre kevesebbet látunk a mai fiatalok körében. Annak ellenére, hogy Budapesten végezte el a Magyar Táncművészeti Főiskola koreográfus szakát, és versengenek munkáiért az anyaországi együttesek; bár várva várt tagja a dunaiújvárosi Bartók Táncszínház koreográfusi műhelyének; noha belakta (és kívánom, hogy ezután is belakja) munkáival az egész Kárpát-medencét, a Hargitától Győr, Pécsig, Budapestig, ő mégis hazajött élni, alkotni Erdélybe.

Érzékeny művészként tért vissza, aki a főváros zsongó szakmai élete után sem vesztette el fogékonyságát az egyszerű dolgok tökéletessége iránt. Tisztelni tudja Mocsal Antal Rémuszt, aki az örköi cigány közösség egyik legvirtuózabb táncosa, és mégsem tud kétszer ugyanúgy táncolni. Hogyan is tehetné, hiszen minden alkalommal táncban újra-fogalmazza az abban a pillanatban érvényes önmagát, és ezáltal a teremtő gesztus által éli meg az alkotás isteni kegyét s válik – ha pár pillanatig is – hallhatatlanná. Talán az ilyen pillanatok másokkal való megosztásának gondolata készítette a most méltatott koreográfust, hogy életre hívja a kommandói cigány folklórtábor, melynek azóta is művészeti vezetője. Zárszóként a hetedik alkalomnál tartó, nagyszerű nemzetközi tábor egyik részvevőjének leveléből idézek: „Külön szeretnék megköszönni azt a rengeteg emberi pluszt, amit Tóled kaptunk. Olyan hihetetlen mennyiségű spiritualitást, intellektust, energiát és humort vittél bele a tábori életbe, hogy nemcsak közösséget formáltál ezáltal, hanem pótolhatatlan értékeket is közvetítettél.”

En szívőből kívánom Orza Călinnek, hogy hosszú éveken át sikerrel folytassa az alkotói munkát, az értékközvetítést a romániai és egyetemes magyar közművelődés nagy táborában!

IMREH MARTON ISTVÁN

***

SZŐKÉNÉ TANA ANNA. Kedves Panni, bocsásd meg, hogy nyilvánosság előtt is így szólítalak meg, mint akkor, amikor Nagy István énekkarában együtt énekelünk.

Két fénykép áll előttem. Mindkét képen a Nagy István vezette énekkar. 1948. május 14-én készült, a kolozsvári Szent Mihály-templom főoltára előtt a szentélyben. Középen a karnagy Nagy István, balra

tőle a szélén Szabó Géza orgonaművész, egyetemi professzor, jobbra tőle a szélén Sigmond Lajos magánénekes, főiskolai tanár, a kórus lelkes szervezője. A kép Kodály Zoltán Missa Brevisének bemutatója után készült. Akkor még nem tiltották nekünk pedagógusoknak, hogy istenházában énekeljünk. A másik kép az Egyetemiek Háza nagytermében készült 1957. április 8-án, amikor hangversenyünkkel Kodály Zoltán 75. születése napját ünnepeltük. A hangverseny után a közönség nem tudott kimozdulni a teremből. Felállt könnyes szemmel hosszú percekig át lelkesen tapsolt, de az ünneplés nem csak a karmesternek szólt, hanem Kodály művészetének is. És még valaminek: mintha érezte volna a hallgatóság, hogy az énekkarnak ez az utolsó fellépése, mert már nem állt mögötte sem az EMKE sem pedig az Erdélyi Bartók Dalosszövetség, amelyiknek elnöke épp Nagy István volt.

Tisztelt Hölgyeim és uraim, kedves ünneplő közönségünk! Tudják önök, ki volt Nagy István, akiről az átadandó díjat elneveztük? Ki van még önök között, aki hallhatta kórusművészetét? Az akkori hangfelvételek sajnos nem tükrözik azt, amit ő akkor megvalósított.

Nevét hiába keresik lexikonokban, mert úgy látszik, mint előadóművésznek nem volt hely számára, Csíksországból jött. Marosvásárhelyi tanulmányai után a budapesti Zeneakadémián végzett. Haza jött. Előbb Marosvásárhelyen, majd Kolozsváron tanított a tanítóképzőkben, zeneiskolákban. Az 1946-ban megalakult Magyar Művészeti Intézet igazgatója, karmester tanára. Az Állami Magyar Opera karigazgatója, karmestere és rövid ideig igazgatója énekkarával, vonósnégyesével, főleg Bartók és Kodály műveinek volt országos és ősbemutatója is. Művészetében úgy élt a zene, hogy hallgatói, nemcsak az avatottak, de mindenki úgy vélte, hogy az övé a zene. A dallam pedig: nevetett, zengett, sírt, zokogott, pontosan úgy, ahogy ő, illetve a kottakép, partitúra kérte. Mindenki, aki hallotta énekkarát, úgy érezte, hogy ő is el tudná énekelni. Ez pedig nem volt más, mint az, hogy mindenki részese volt az előadásnak,

És Te, kedves Panni, tanítványai közül a kedvencek között voltál. Ha lehet egyáltalán ilyet állítani róla. De kétségtelen ott voltál a kiváltságosok között. Vajon azért, mert Te is Székelyföldről, Bözödről jöttél? Középkorláidban Sepsiszentgyörgyön a Székely Mikó Leánygimnáziumban, majd Kolozsváron a Marianumban szívtad magadba a tudást. Otthonról hozott népdalkincsedet a Marianumban Forrai Gregoria nővér értékelte, és lehet, hogy neki köszönhetően választottad a zenetanári pályát, ahol értékeidet gyümölcsöztetted. A kolozsvári művészeti intézetben olyan tanárok figyeltek fel Rád, akik nyugodtan javasolhattak az enyedi Bethlen Gábor tanítóképző zenetanárának, majd később, Zilahra az Ady Endre középiskolába és végül Brassóba a magyar vegyes középiskolába. Brassóba megérkezésedkor átvetted a Magyar Dalárda vezetését és a legkritikusabb időben a Redut művelődési központban 1958-tól az énekkar beszüntetéséig (1963) az élő magyar zenét tanítottad és vitted velük sikerre.

Nagy István művészetének hitelessége mindig teljes élményt ébresztett a hallgatókban, esztétikai hitelessége, az ösztönösség és tudatosság csodálatos összhangja biztosították művészi tolmácsolásának közvetlen természetességét. Ezt a készséget vitted Te is tovább és szereztél művészetteddel örömet számta-

lan hallgatódnak, volt növendékeidnek Nagyenyeden, Zilahon, Brassóban és találtál sok ösztönzőre a Brassai Magyar Dalárda tagjaiban, akik veled együtt gyászolták énekkaruk megszűnését, és az élőkkel Te is együtt örvendtél az újraalakulásuk napján.

Minden nemzetnek adott a Gondviselés az általános ember-feladaton belül sajátos egyéni részfeladatot mielőtt azt nem teljesítjük, nem olvadhatunk bele a nagy egészbe. Te igenis ezt a részfeladatot teljesítetted zenei tehetségeden keresztül. Munkád például szolgáljon az utánad jövő nemzedéknek. Isten éltesse!

GUTTMAN MIHÁLY

***

VARGA FERENC. Rendhagyó alkalom az idej díj átadása: első ízben nyújtunk át díjat olyan kitüntetettnek, aki útlevéllal érkezik közénk. Pedig magyar és magyar nyelvterületről érkezik. Mai napon díjünknek ezt az üzenetét kell hangsúlyoznunk: a történelem torz mosolyaként útlevéllal kell megérkeznünk otthonról haza. Minden tiszteletünket megérdemlik azok, akik ilyen kalandos utazásokat vállalnak, s megtesznek mindent, hogy lemassák a történelem tablójáról ezt a torz fintort.

Ki ez a jóságos arcú, ha csuhát viselne, középkori jó szolgálatot végző vándor baráthoz hasonlatos hős, akit itt, ma kitüntetünk? Nem rendkívüli ember, csak teszi a dolgát. (Az más kérdés, hogy értékrendjét veszített világunkban már az rendkívüli embernek számít, aki teszi a dolgát.) Varga Ferenc, az ésszerűség jegyében végiggondolta az értelmes tét mozgásterét. Hallgatott a már gyerekkorban hallott magyarság-mondák üzenetére: a Kárpát-medence által körül ölelt Pannon síkság szülöttjeként testvérenek érezte az övezet minden teremtményét, életelvvé téve az itt élned-halnod kell parancsolatát, küldetésének érezte, hogy hozzájáruljon a történelem torz fintorának letörléséhez.

Feri, hányszor utazhattad volna körül a Földgömböt, ha összekapcsolnánk az elszakított nemzetrészek újbóli összekapcsolásának érdekében megtett számtalan utad kilométereit? Szónoki kérdés, sokszor. Persze világútlevéllal utazni könnyű, sokszor még élvezetes is, mondanák egyesek. Csakhogy Varga Ferenc mindig hatalmas teherrel utazott, amit ráforrt páncélként cipelt, nem tehetett sem a vonat, sem kocsija csomagtartójába: a határon túli magyarok sorsa iránti felelősséget hordozta magával. Ha térképen akarnám bejelölni a településeket, ahol megfordult, csupa piros karikákkal lenne tele a képzeletbeli térkép. Ha mindazokat ideutaztattuk volna, akik áldásos munkásságának gyümölcséből részesültek, akkor az épület előtt autóbusz-oszlop sorakozna.

Ha ma, a Kárpát-medencében sok száz és ezer fiatal tudja, hogy mit álmódott Emese; ha ma a Kárpát-medencében önazonosságunk megtartásában szerepet vállaló számos intézmény működik – az Varga Ferencnek is köszönhető. De van a díjnak még más üzenete is. A magyar-magyar kapcsolatok ápolását nem szabad politikai sarlatánokra bízni, nem szabad választási kampányok martalékává tenni, hisz évtizedekre szólóan sérülhetnek azok, felelőtlen emberek kezén. Ezt a szent ügyet olyan tisztá emberekre kell bízni, mint Varga Ferenc. A boldogság madarát olyan emberek tenyerében kell melengetni, akik nem a magyarságból, hanem a magyarságért élnek. Mind-ezen eszmék kifejezésekképpen – s ezt külön kell

hangsúlyoznunk az EMKE 120. évfordulóján – létrehozta Pécs–Baranya megyei testvérszervezetünket, az ottani EMKE-t. Így kapcsolja egybe ez a betűszó számos magyar testvérünket. Ugy gondolom tehát, méltó kezekbe kerül idén Kun Kocsárd-díjunk.

KÖTŐ JÓZSEF

Károli Gáspár-díj – 2005

November 5-én adták át a Nemzeti Kulturális örökség Minisztériumában a protestáns kultúra és tudomány kiemelkedő műveléséért járó elismerést, a Károli Gáspár-díjat. Az idei kitüntetettek Hafenscher Károly budapesti evangélikus teológus, Dienes Dénes egyháztörténész, lelkész, a Sárospataki Református Teológiai Akadémia tanácskezelő professzora és Sipos Gábor levéltáros, egyetemi docens (Kolozsvár) voltak.

Sipos Gábor laudációja

Sipos Gábor történész, levéltáros, egyetemi docens 1951-ben született az egykor Szilágy vármegyéhez tartozó Érszodoron. A középiskolát Krasznán, az egyetemet Kolozsvárott a Babeş–Bolyai Tudományegyetem történelem szakán 1970–1974 között végezte. Diplomázás után három évig egy észak-erdélyi faluban, Noszolyon románul tanított történelmet. 1977-ben került levéltárosnak az Erdélyi Református Egyházkerület Kolozsvári Gyűjtőlevéltárába, máig egyik munkahelyére. 1998-ban a Szegedi, akkor még József Attila nevét viselő Tudományegyetemen szerzett doktori fokozatot. Ugyanebben az esztendőben kapott másik munkahelyére, a kolozsvári Babeş–Bolyai Középkori Tanszéke történelem-könyvtár szakára docensi kinevezést, ahol már néhány évvel korábban óraadó volt. Oktatói munkájának fontos része a román egyetemen tanuló magyar diákok számára tartott magyar nyelvű órák. Elsősorban művelődéstörténeti tárgyakat, könyv- és nyomdatörténetet, levéltártant, könyvtártörténetet, illetőleg magyar történelmi áttekintést ad elő, továbbá levelező tagozaton egyetemes középkort oktat.

Levéltárosi működésével, az iratok folyamatos mentésével, feltárával, rendezésével függ össze rendkívüli szerteágazó történelmi érdeklődése. Figyelmét eleinte a középkor kötötte le, szakdolgozatát a kolozsmonostori konvent hiteleshelyi tevékenységéből írta. Utóbb azonban az említett egyetemi tárgyakon kívül a 17–18. századi magyar művelődéstörténet számos más területével, mindenekelőtt erdélyi református egyháztörténettel kezdett foglalkozni. Nehéz feladat ebből a körből az általa leginkább művelt témákat kiemelni. Ha mégis megteszük, akkor az egyházigazgatás és az egyházszervezet új eredményeket hozó vizsgálatát kell említeni. Doktori értekezését Erdély sajátos történelmi helyzetével összefüggően nemcsak magyar, nemzetközi viszonylatban is egyedülálló intézmény, a református főkonzisztórium kialakulásáról írta. De nemcsak erről, a legfelső, központi szervezetről, hanem a helyi presbitériumokról is készített dolgozatokat. Szaktanulmányai mentalitástörténettel, iskolatörténettel, egyházközség-történettel, köztük az elenyészett román református eklézsiákkal, templomtörténettel szintén foglalkoznak. Egy-egy tudományos cikke újabb adatok fényében mutatja be az er-

délyi múlt jelentős református alakjait, Apáczai Csere Jánost, Szönyi Nagy Istvánt, Bethlen Miklóst, Misztótfalusi Kis Miklóst, Cserey Farkast, Bod Pétert és másokat. Levéltárosi pályájához híven rendszeresen jelentet meg forrásokat, értékes kéziratokat. Eddig négy önállóan vagy társszerzőkkel írt könyve, ugyancsak négy szintén munkatársakkal együtt gondozott forráskiadványa jelent meg. Hat tanulmánygyűjteményen, köztük tiszteletköteteken találunk több szerkesztő körében az ő nevével is. A magyar mellett, románul, németül és franciául napvilágot látott szaktanulmányainak száma meghaladja a hetvenet. Tagja annak a kicsiny, de egyre több értékes eredményt fölmutató erdélyi magyar történész-csoportnak, amely – ma már bátran elmondhatjuk, hogy – fölélesztette több évtizedes tetszhalott állapótól az erdélyi református egyháztörténet-írást.

A két nagy munkaterület, az oktatás és a kutatás mellett az értelmiségi lét természetes velejárójaként vesz részt az erdélyi magyar tudományos közéletben, titkára az Erdélyi Múzeum Egyesületnek. Nemcsak magyar testületek, hanem a Verein für Siebenbürgische Landeskunde romániai tagozatának és a Pro Oriente osztrák–román egyháztörténeti kutatócsoportnak is tagja.

Sipos Gábor, a Románia határain kívül is elismert történész, levéltáros és egyetemi oktató fontos területeken járul hozzá a szellemi értékek őrzéséhez, az erdélyi magyar kultúra ápolásához és a jövőendő nemzedékek tudományos felkészítéséhez.

KÓSA LÁSZLÓ

Az Erdély Magyar Irodalmáért Alapítvány díjai 2005

Életműdíjjal tüntette ki Sütő Andrást és Domokos Gézárt az Erdély Magyar Irodalmáért Alapítvány (EMIA). A Székelyudvarhelyen október 29-én megtartott rendezvényen Hídverő-díjjal értékelték Görömbei András munkásságát.

Pomogáts Béla irodalomtörténész a három díjazottat méltatva kiemelte, hogy ők a hűség virtuális lovagrendjének tagjai. Lőrincz György, az EMIA elnöke szerint az idei kitüntetettek nemcsak irodalmárként, hanem nemzetük sorsáért felelőséget vállaló közéleti szereplőként is kiemelkedő jelentőségűek. Az életműdíjjal Domokos Géza író könyvkiadói (a Kriterion Kiadó mindenese), szépirói (visszavonulása óta több önéletrajzi ihletettséggű művet írt) és közéleti-politikai (1990–1993 között az RMDSZ elnöke volt) tevékenységét egyaránt értékelték az Erdély Magyar Irodalmáért Alapítvány.

Sütő András betegsége miatt nem lehetett jelen a rendezvényen. Az őt méltató Kántor Lajos elsősorban drámáinak felszabadító erejét, az anyanyelvhasználatért való küzdelmét emelte ki.

A Hídverő-díjat évről évre olyan nem erdélyi irodalmárnak adja át az EMIA, aki sokat tett az erdélyi irodalom népszerűsítéséért, elfogadásáért. Görömbei András egyetemi tanár, akadémikus az erdélyi irodalom nagy értője, többek között átfogó monográfiát írt Sütő Andrásról.

Az idén tízéves fennállását ünneplő székelyudvarhelyi Erdély Magyar Irodalmáért Alapítvány jövőre egy új erdélyi magyar irodalomtörténet megírására ír ki pályázatot.

Az emberek, a művészetek és az események szolgálatában

Beszélgetés Miklósik Ilona temesvári művészettörténésszel

Megismerkedésünk egész prózai volt. Licista korunkban mindketten a nyári szünidőkben ugyanannál a vállalatnál dolgoztunk. Később ő Kolozsvárra került a Babeş-Bolyai Egyetem történelem szakára, pár év múlva én is e szak mellett döntöttem. A nyári felvételi vizsga idején ő még Kolozsváron tartózkodott, gyakorlati munkán, így alkalma volt a nálánál fiatalabb felvételizőt eligazítani abban a számomra rejtélyes, történelemmel és eseményekkel gazdag kultúr városban. Egy estebe nyúló délutáni séta alkalmával beavatótként ő hívta fel a figyelmemet a város csodálatos szépségeire, érdekességeire és értékeire. A Farkas utcai templomot is ő mutatta meg nekem első ízben, valamint az erdélyi nemesi családok címeit is... A felvételin az általam elért jegy nem volt elegendő a bejutáshoz, így hazatértem Temesvárra, ő pedig sikerrel folytatta az egyetem utolsó évét. Ezzel a régi ismerőssel és jóbaráttal, Miklósik Ilona művészettörténésszel ültem le beszélgetni egy általam a mai napig is bálványozott pályáról valamint életről, családról, megvalósításokról.

– *Kezdjük életrajzi adataidnak a lejegyzésével – javasoltam. Mikor, hol, milyen családban születtél?*

– 1951. november 30-án Temesváron születtem magyar munkáscsaládban.

– *Hol végeztél iskoláidat és milyen évek között az egyetemet? Mikor kerültél vissza Temesvárra?*

– Elemi iskoláimat és a gimnáziumot Temesváron végeztem, magyarul. A gimnáziumi osztályokat az akkor még soknemzetiségű 10-es középiskolában, ahol négy nyelvű osztályok voltak. 1970-ben felvételiztem a kolozsvári Babeş-Bolyai Egyetem történelem szakára. Ezt 1974-ben végeztem el, magyar alcsoportban, történelemtanári diplomát kaptam, de szakterületem a művészettörténet volt.

Két évig egy vidéki iskolában tanítottam, nem csak történelmet. Azután kerültem a Bánsági Múzeumba, ahol ma is dolgozom. Mai

napig is gyakran térek vissza a katedrához, hiszen vonz a tanítás. Sok egyetemistával dolgozom együtt: szakdolgozataik elkészítésekor keresnek fel és a kapcsolataink többnyire évekig megmaradnak.

– *Mióta vagy a történelem szerelmese?*

– Azt hiszem, gyerekkorom óta vonzott a történelem, mint mindenkit, engem is, főként a régészet. Sokkal később jöttem rá, hogy mennyi érdekessége és szépsége lehet egy régi műalkotásnak vagy dokumentumnak.

– *Miből áll tevékenységed?*

– 16 évig voltam fémrestaurátor – vagyis a régészek mellett dolgoztam, ásatásokon is – és csak azután adódott alkalmam visszatérni a művészettörténethez. Kerülőúton, mert állagmegőrzőre volt szükség a művészeti részlegnek, és mellette megengedték, hogy kutatással is szorozgassam. Nekem adták a portrék és a magyar meg a bánsági (89 előtt ilyen regionális hivatkozás nem létezhetett!) festmények rendezését, s ha lehetséges, publikálását. Ma is ezzel foglalkozom.

Miben áll a munkám? Mi az állagmegőrzés, vagy ahogy mi itt mondjuk: konzerválás? Ezt azért találták ki a múzeumi dolgozónak, hogy rengeteget lehessen arról elmélkedni, hogy miként menthetjük meg fizikai formájukban a késő utókornak a régi alkotásokat. Meg azért, hogy a sok beszéd, utánajárás, rábeszélés (a restaurátor felé) végül hasson is. Egyszóval, ezzel időben jelezsem, mit kell restaurálni és miért. A sokféle mentési munka végén az ember megmozgatja a kollégáit, a munkásokat, a fényképezőket és legalább dokumentumok, alapos leírás, fotózás révén megmenti a teljes pusztulástól azokat a művészeti alkotásokat, amiknek gondozására a közgyűjtemény fő gondnoka – az állam – nem tud elég alapot biztosítani. A magángyűjtemények tulajdonosaival, ahol néha rászánnak egy kis összeget a megőrzésre, a kapcsolatok eléggé távolságtartóak, de ők legalább

Miklósik Ilona

törődnek azzal, amijük van (más kérdés, hogy mennyire helyesen). A művészi alkotások (festmények, grafikák, szobrok, épületek stb.) egészségének lennünk a gondnokai, azaz felelek a raktárért és a benne őrzött értékekért, hogy ott megfelelő hőmérséklet, világítás, páratartalom valamint elegendő hely legyen. Tudomásom szerint nagyon kevesen vagyunk már országsszerte és mivel az állagmegőrzők felelőssége igen nagy... mind kevesebben leszünk. Időm kevés, már ott tartok, hogy csak a szabad időmben olvasok, kutatok, informálodom. A pálya nem túl vonzó, a kezdő fiatalok fizetése nagyon kevés, sok dolgot kell ismerni: művészettörténetet, művészeti technikákat, kémiai, fizikai jelenségeket követni, tisztában lenni a törvényekkel, idegen intézményekkel együttműködni stb. És mindehhez járul a sok, nagyon sok fizikai munka, legtöbbször nem egészséges körülmények között. A restaurátorok és konzervátorok között van a legtöbb szakmában szerzett betegséget hordozó ember.

Ennek ellenére nagyon érdekes, nagyon színes munka. Ha majd az Európai Unióba kerülünk és talán nagyobb összegek állnak a kultúra rendelkezésére, akkor a kereslet is nagyobb lesz e foglalkozás iránt. Ez a feladat kiegészül a múzeum teljes művészeti gyűjteményének raktári rendezésével, kiállításra készítésével, rendezésével vagy a többi kiállítást szervező társsal való együttműködéssel, a nyilvántartás vezetésével is,

a különböző gyűjtemények kialakulásának kutatásával, levéltári keresgélésével. Emellett még sok más adminisztratív teendő, kimutatás, dolgozat és papírmunka egészíti ki a mindennapjainkat.

– *Ismertesd, kérlek, munkahelyedet, a Temesvári Szépművészeti Múzeumot. Mennyire gazdag ez a részleg?*

– A Bánsági Múzeumnak egyik részlege a szépművészeti részleg. Ez az ország múzeumai közül az egyik leggazdagabb. Kolozsvárnál és Nagyváradnál jóval gazdagabb volt és most is az. A legnagyobb adomány Ormós Zsigmond főispántól származik, aki saját gyűjteményét hagyta ránk. Ezt a gyűjteményt, már életében nekünk adományozta, az igazság szerint ő vetette meg a mostani szépművészeti részleg és az egész múzeum alapjait azáltal, hogy már életében kezdeményezte és létrehozta a Történelmi és Régészeti Múzeum Társulatot. Ebben kezdettől fogva a szépművészeti részleg önálló részleg volt. Már akkor két iránya volt: az egyetemes európai művészet felgyűjtése és a dél-magyarországi (Bánsági) művészeti alkotások begyűjtése és megőrzése.

Ezen a vonalon fejlődött az intézmény halála után is, egészen 1920-ig. A két világháború között Ioachim Miloia igazgató szintén ezt a vonalat képviselte. Emellett visszatért az Ormós Zsigmond által elkezdett ortodox vonatkozású vallási tárgyak (főként ikonok) gyűjtéséhez és ő teremtette meg a mai múzeumi ortodox gyűjtemény alapját. A második világhá-

ború után nagyjából ezen a vonalon fejlődött az intézmény: ennek a vidéknek a művészetét képviselte, innen gyűjtötte be a művészi tárgyakat. Kezdetül fogva minden értékesnek vélt tárgyat megvásároltak (vagy a tulajdonosokat próbálták meggyőzni, hogy tárgyaikat adományozzák a múzeumnak). A vásárlást legtöbbször úgy tudták megvalósítani, hogy a már rossz állapotban levő tárgyat olcsóbban vették meg a restaurálás reményében. Ezáltal egy gazdag gyűjteményre tettek szert.

A restaurálás fénykora itt, a Bánságban, a II. világháború végéig tartott. Azóta igen keveset restaurálunk, mivel ez a művelet nagyon drága, időigényes, emellett nagy alázatot és óriási hozzáértést kíván a restaurátor művésztől. Tehát manapság egyre kevesebb tárgyat restaurálunk és sajnos, egyre rosszabb minőségben.

Gyűjteményünk a 19. század végén Ormós-képtárra alapult, amely többnyire itáliai kismesterek festményeit foglalta magába, amihez az intézmény erejétől telten vásárolt azután, sőt, az 1955–1980-as években központi (bukaresti minisztériumi vásárlásokról) gazdagításról is beszélhetünk. Emellett néhány németalföldi és osztrák–német szerző is fellelhető benne. A bánsági művészek közül a 19. századból Melegh Gábort, Brocky Károlyt, Konstantin Dánielt, Nicolae Popescut, Zaicu Iont, Wälder Jánost, Ferenczy Józsefet mutathatjuk be a kiállításainkon, de büszkélkedhetünk a 20. századi Varga Albert, Gallasz Nándor, Aurel Ciupe, Liuba Cornel, Bottlik

Tibor vagy Podlipny Gyula szignóját viselő munkákkal is. Egyre gazdagszik jelenleg is – amikor, pénz hiányában szinte kizárt a vásárlás – adományok útján, a jelenkori bánsági művészekről kapott művekkel.

– *Szolgálatnak fogod fel mindazt, amit te és társaid végeztek? Egyfajta átmentése-e ez történelmi-művészeti-kulturális hagyományainknak?*

– Hogy mennyiben hagyomány ez, nem tudom. De kolozsvári tanáraink is ezt tették, bennünket erre neveltek, az én múzeumom régi custosai is ezt tették – és jól tették. Ebben, mindent csak tessék-lássék módon összekapkodó világban, ma már kevesebben gondolkoznak így. Kutatni kell, olvasni, utánajárni a dolgoknak, hogy megismerjük, mi van a kezünkre bízva, vigyázni rájuk, megőrizni őket (ez egyre nehezebb) és a világnak bemutatni tárgyi formájukban meg dolgozatok alakjában is, hogy megismerjék és hogy ne felejtsek el őket. Ez bizony szolgálat. Aki nem így végzi, annak csak munkahelyi 8 óras (néha annyi sem) robotmunka, minősége: semmi.

Leginkább a Bánság 19. századi művészete és kultúrája foglalkoztat, ebből sikerült kisebb-nagyobb dolgozatokat megfogalmaznom. Nagyon sok anyag van feldolgozatlanul, rosszul publikálva, talán ezt tudom majd egyszer valamennyire rendbe szedni. Nagyon szép lenne...

BOÉR JENŐ

A néptánc ünnepe Csíkszeredában

Alapvető emberi jog, hogy minden gyermek megtanulhassa édesanyja beszédnyelvét. Ugyanez a jog a játék és a tánc esetében is meg kell illesse gyermekeinket. (Timár Sándor)

A X. jubileumi Csüdüngölő Gyermekek- és Ifjúsági Néptánc-találkozó bebizonyította, hogy az András Alapítvány az a táncpedagógiai műhely, amelyben a gyermekek a néptáncot anyanyelvüként tanulják. 2001-től félfévente megszervezett gyermek- és ifjúsági néptánc-találkozókhoz csatlakozó csoportok száma alkalomról alkalomra nő, ami ösztönző, örömteli, elégtétel a szülőknek, fellépőknek, szervezőknek és oktatóknak egyaránt. Ezeket a találkozókat kézműves-foglalkozásokkal, tanulmányi versenyekkel,

tánczázatokkal, népművészeti kiállításokkal színesítjük. A gyermekek a Csüdüngölő-találkozókon a heti rendszerességű néptánc-képzés eredményeit mutatják be színpadon. Lehetőség a sok száz fiatalnak az ismerkedésre, vetélkedésre, közös mulatságra.

Mind a szervezőknek, mind a táncosoknak, oktatóknak újabb és újabb kihívást jelent minden ilyen alkalom. A gyermekcsoportok új produkciókkal jelentkeznek, ami nagy előkészületet igényel. Folyamatossága van az oktatásnak, és a jövőre nézve is van már utánpótlás, mert sok településen két-három csoport is működik, kicsiktől nagyokig.

Az András Alapítvány által elindított oktatási program (felelőse Miklós Katalin) lényege, hogy mi-

nél több gyermek már zsenge korban ismerkedjen meg a még elevenen élő néptánc- és népzene hagyománnyal, nemcsak a színpadi megjelenítés által és muzeális értéként, hanem mint megélt tapasztalat épüljön be mindennapi életünkbe. Erre az eleven élményre – csodálatos nevelő ereje és közösségteremtő hatása miatt – különösen a felnövekvő nemzedéknek van szüksége.

A gyermekek a próbák és a színpadi szereplések során, a néptánc újraszületésének pillanataiban fedezik fel a közösségi lét öröklött rendjét. Ebben az ősi rendben a tánc-anyanyelv ismerete teszi számukra természetessé az eligazodást.

2005. december 16-án óriási gyermekzsivaj fogadott a csíkszeredai művelődési házban, szinte lépni sem lehetett a sok csillogó szemű, jókedvű gyermektől. Aztán megjelentek az oktatók és a társaság egykettőre elhallgatott. Fontos a fegyelem, hiszen át kell ismételnünk a legfrissebb koreográfiai mozzanatait, néhány perc múlva a csoportoknak már a színpadon kell bemutatkozniuk. Az oktatók szerint nem az a cél, hogy táncművészeket neveljenek a gyerekekből, habár csaknem biztos, hogy profi táncos is kikerül belőlük. Mindenkit szeretettel fogadnak, minden gyermek komolyan veszi és nagyon élvezi a színpadi szereplést. Megannyi kis művészt láthattunk a színpadon, és meggyőződésünk, hogy ezek a gyerekek felnöve kellő tisztelettel fognak végignézni egy színházi előadást is, mert tudják, milyen nagy munka áll mögötte.

A fellépő 26 csoport sorra színpadra került. Erdély néptáncainak felvonultatása mellett karácsonyi dalok is felcsendültek, a csíkkozmasi Bojzás Néptáncgyűttes előadásában pedig a karácsonyi betlehemes játékot is megtekinthettük.

A marosvásárhelyi Picinige Gyermekzenekar külön színfoltot jelentett a jubileumi rendezvényen, István-napi és János-napi köszöntők csendültek fel Sinkó András tanítványainak előadásában.

Az előadás műsorvezetőit a téli napforduló szokásainkra jellemző figurák (kecske, medve, krumposz) segítették vagy éppen akadályozták, ijesztgették, szórakoztatták a gyermekeket.

Elekes András, a kápolnási Zergeboglár Gyermek Néptáncgyűttes oktatója szerint öröm az, hogy a mai globalizálódó világban van, akinek tanítani a néptáncot, népzene. Szerencsésnek mondhatja magát, mert egy lelkes csapatot oktat, sikerült velük megéreztetni a néptánc „ízét”. A gyermeknek, de az oktátónak is sikerélmény, ha összejön egy lépés, egy figura, de legnagyobb sikere az, amikor a tánc nyelvén már beszél, kifejezi érzéseit, gondolatait.

A szülők büszkéek, hogy gyerekeik táncolnak, úgy gondolják, ez nagy érték, más szemléletet ad, más világfelfogást és közösségformáló erőt.

A Hargita Nemzeti Székely Népi Együttes táncosai oktatói, szervezői és házigazda minőségben éltek át a jubileumi rendezvényt, tapasztalatot, gyakorlatiasságot nyerve, hiszen eljön az az idő, amikor megszervezik saját találkozóikat.

A Szopos Zita által oktatott Csíkszentmártoni Néptánc csoport az elmúlt év októberében verbuválódott össze a szülők és a Hargita együttes táncosainak kezdeményezésére, először léptek fel a Csüddögölőn. A csoport legkisebbjei háromévesek, akik a járásban még bizonytalanok, de a táncban már nem.

András Mihály, a Hargita Nemzeti Székely Népi Együttes igazgatója, az András Alapítvány elnöke véleménye szerint a gyerek kibontakozó személyiségét is formálja a tánc, közösséget alakít, nemcsak lelket és szellemet épít, fizikumukra is jótékony hatással van, megerősödnek, megszépülnek azok, akik rendszeresen táncolnak. A tánc lehetőséget ad a barátkozásra, akár a párválasztásra is – fogalmazta meg András Mihály. Nagyvárosokban státusszimbólum a szülőknek az, ha gyereke balettórára jár vagy társasági táncot tanul, holott elődeink kitapasztalták, kidolgozták minden korosztálynak megfelelően a mozdulatnyelvet, kezdve a gyerekjátékoktól az énekekig, táncokig, népszokásokig. Fontosnak tartjuk azt is, hogy a gyerek egyszer a saját tájszólását tanulja meg a helyi folklór tisztaságának megőrzése szempontjából, ráér majd más régió táncait megtanulni. A Csüddögölő célja, hogy a Hargita Nemzeti Székely Népi Együttes táncosaiból oktatókat neveljünk, ezáltal itthoni jövőképet is mutatunk nekik, ugyanakkor az oktatók kitartó munkája saját utánpótlásunkat is biztosítja. A Csüddögölő által több száz fiatal ismeri egymást, számíthatnak egymásra, úgy nőnek fel, hogy jól érzik magukat a saját otthonukban, megtalálják a helyüket. Mondhatnám azt, hogy e találkozó egy kürt, mellyel összehívjuk, tánra hívjuk a csoportjainkat. Ezek a gyerekek, fiatalok teljesen mindegy, hogy a továbbiakban milyen szakmát választanak, az a szellemiség, amiben nevelkedtek, életüket áthatja, egy életre szóló, saját hagyományaikban gyökerező, erős alapot és tartást ad. Sajnálatos az a tény, hogy annyira el vagyunk foglalva a hétköznapi gondjaival, hogy ha nem vigyázunk, elveszítjük ünnepeinket. Ezért szervezzük a találkozót ünnepeink előtt, hogy mire jön a karácsony, a fiatalok tudjanak a fa alatt énekelni, tudják köszönteni szép dallal szeretteiket, és minden ünnepünk, mely ma életükben is élni akar, kapja vissza helyét és szerepét saját környezetében.

A szervezők meglepedésére szolgált az a tény, hogy a gyerekek nemcsak a színpadi kötött és fegyelmezett formában tudják a dalokat, a táncokat, hanem az esti táncházban, mulatságban is, felszabadultan és kiválóan művelik. A csoportok oktatói mosolyogva táncoltak együtt tanítványaikkal, akikben – bátran elmondható, hogy – a hagyományainkban fellelhető életöröm jó csírája él.

A jubileumi Csüddögölőn jelen volt a Zelegor Néptáncgyűttes Csíkmenaságról, a Kis Gerlice Gyerekcsoport Csíkszentkirályról, a Rozmaring és Fehér Liliom Gyerekcsoportok Csíkszentimrérről, a Kikerics Gyereknéptánc csoport Csíkszentsimonból, a Labdarózsa Néptáncgyűttes Csíkszentmártonból, a Bojzás Együttes Csíkkozmasról, a Gyöngyvirág Néptáncgyűttes Tusnádról, a Kankalin Néptánc csoport Kászónfaluból, a Zergeboglár Néptáncgyűttes Kászonzaltzából, a Tanulók Háza és a Borsika Néptáncgyűttes Csíkszeredából, a Gyereknéptáncgyűttes Gyergyóremetéről, a Forrás Néptáncgyűttes Marosfőről, az Ördögboroda Néptáncgyűttes Balánbányáról, a Prücskők Néptáncgyűttes Csíkszentdomokosról, a Csíkmadarasi Néptáncgyűttes, a Csíkrákosi Néptáncgyűttes, a Csíkmindszenti Gyerekcsoport, a Zergeboglár Néptáncgyűttes Kápolnásfaluból és a Picinige Gyermekzenekar Marosvásárhelyről.

Évről évre hihetetlenül látványos a csoportok lét-

számának bővülése, ezért a XI. Csüddögölő Gyermekek és Ifjúsági Néptáncalálkozót idén június 1-jén, a gyermeknapon kívánjuk megrendezni szabadtereken, hogy jól elférjünk, mert a jubileumi Csüddögölőn szinte a lehetetlennel birkóztunk meg, a közel 800 gyerek és fiatal alig fért a művelődési házban. Terveink között szerepel az oktatókkal való szorosabb kapcsolattartás, képzések szervezése számukra. Véleményem szerint a csoportok munkájának minőségére kell odafigyelnünk – véli András Mihály.

A csillogó szemek, a több száz jókedvű, a népzene és néptáncot kedvelő és művelő gyermek, a lelkes oktatók, a bátorító jókívánságok újra erőt adnak a szervezőknek, a Hargita Nemzeti Székely Népi Együttesnek és az András Alapítványnak, hogy folytatni kell az elkezdett munkát. András Mihály igazgató köszönetét fejezte ki a Hargita együttes munkaközösségének, a jelen levő kézműveseknek a rendez-

vény színvonalas lebonyolításáért.

Minden Csüddögölő után a résztvevők úgy távoztak, hogy mindig többet láttak, mint az előző évben, elsősorban lelkesedésben. S ha azt mondom, hogy itt több száz lány és fiú találkozik, s valami olyat őriz meg a jövő számára, ami a mi nemzeti kincsünk a néprajz, népművészet, néptánc világából, akkor minden ráfordítás és minden energia megtérül.

A néptáncalálkozók és az oktatási program rendszeres támogatói: Apáczai Közalapítvány, Comunitas Alapítvány, Gyermek és Ifjúsági Sportminisztérium, Hargita Megye Tanácsa, Illyés Közalapítvány, Nemzeti Kulturális Alapprogram, Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, Oktatási Minisztérium, csíkszeredai Vitos Kerámia.

BODI ILDIKÓ

Gyalu-napok Etéden

Vénasszonyok nyara. Csodálatos két napban volt részünk 2005. szeptember első hétvégéjén. Igen, mintha az időjárás is a szervezők, résztvevők segítségére akart volna sietni. Mintha az időjárás is méltóképpen szeretett volna tisztelni Gelu Păteanu – Gyalu bácsi emlékének.

Emlékezetes két nap volt – a szellemiség napjai. Erre a két napra a szellemiség fellegvárává lett Etéd. Az Énlaka Alapítvány szervezésében szeptember 10–11-én került sor a Gyalu-napok rendezvénysorozatára, Gelu Păteanu születésének 80. és halálának 10. évfordulója alkalmából.

Szeptember 10. szombat délelőtt – táblás házza lett az etédi művelődési otthon nagyterme. Távolról érkezettek és helybeliek gyűltek össze – mindazok, akik személyesen avagy írásai révén kötődtek Gyaluhoz.

Elsőként a szervezők, Kutasi Mihály nyugdíjas tanár, Gyalu egyik legjobb barátja, Nagy Zoltán iskolaigazgató és Dávid András gyógyszerész köszöntötték a megjelenteket. Ezt követően felolvasták Pomogáts Béla és Radu Ardevan, a rendezvény résztvevőikhez intézett üdvözlő leveleit, amelyben mindketten Gelu Păteanu időközön túlmutató emberségét, emberi nagyságát emelték ki.

A megjelentek közül elsőként Toró Tibor egyetemi tanár, atomfizikus emelkedett szólásra. Felelevenítette Gyaluhoz fűződő barátságának legszebb mozzanatait. Felolvastott egy angol versfordítást, majd a kettőjük közti barátság részleteiről sok mindent megtudhattunk, az előkerült fényképek, levelek, versfordítások révén. Az immár akadémikussá lett atomfizikus kihangsúlyozta, hogy Gelu Păteanu műfordítói tevékenysége igencsak sokrétű volt, hiszen a szépirodalmi és történelmi műveken túl tudományos műveket is fordított.

Sütő András 1991-ben Budapesten – Ajánlás Gelu Păteanunak címmel írt leveléből Nagy Pál marosvásárhelyi irodalomkritikus idézett, majd a marosvásárhelyi Népújságban, 1993-ban megjelent saját írásából olvasott fel részleteket.

Smaranda Enache asszony, a Pro Európa Liga elnöke meghatóan bensőséges szavakkal ecsetelte a Gelu Păteanu és közte kialakult baráti kapcsolatot. A barátság felelevenítése során a magányosság és fájdalom érzései is kicsengtek szavaiból – a Gyalué, de sajátja is. Elmondta, amikor 1990-ben megismerkedett a már Budapesten élő műfordítóval, az arról beszélt neki, hogy bár szeretet és rajongás veszi körül, mégis mennyire magányos. Hogy mennyire magányossá válhat egy ember, aki saját nemzetét szeretve, más nemzet jogaiért is felemeli szavát. Az elnök asszony így vallott: a Gelu Păteanu magányossága az ő magányossága is, egyedülléte az ő egyedülléte is. Őszinte reményét fejezte ki, hogy Gyalu meglévő értékei, művei rövidesen napvilágot láthatnak, az őt tisztelő, szerető olvasóközönség kezébe kerülhetnek.

Cseke Péter irodalomtörténész, Gyaluval történt találkozásait elevenítette fel. Gyalu naplójából részleteket olvasott fel, majd saját kötetének azon írásából, melyben az ominózus fehéregyházi emlékünnepegen elhangzott Păteanu-beszédről szolt. (Ezt követően kellett Gelu Păteanunak Budapestre menekülnie, hiszen a román nacionalisták halálosan megfenyegették). A létesítendő Gelu Păteanu-emlékszoba számára két Gyalu által dedikált kötetet ajánlott fel.

Kutasi Mihály arról szolt, hogy bármennyire is igyekezett, sajnos nem sikerült Gelu Păteanu teljes életművét összegyűjtenie (még a könyvtárak segítségével sem), ezért is kérte a megjelenteket, ha bárki is rendelkezik Gyalu-alkotásokkal, szíveskedjék az Alapítványhoz eljuttatni.

Asztalos Ferenc székelyudvarhelyi parlamenti képviselő arról szolt, hogy Gelu Păteanu az igaz megbékélés lovagja volt. Gábos Dezső fehéregyházi tanár (a Petőfi-emlékünnepek szervezője) szellemi és érzelmi kötődéseit említette fel, hiszen örökre feledhetetlen emlékek fűzik Gelu Păteanuhoz a Petőfi-emlékünnepek kapcsán. Gyalu mondta: Petőfi szellemében kell élni. Elmondta, hogy Gelu Păteanu milyen végtelen szeretettel viseltetett a gyerekek iránt. Gyalunak különös ereje és hatalmas lelke volt.

Felolvasta a fehéregyházi barátaihoz és neki írt leveleit (magyarul és románul). Befejezésül felfedte, hogy a „Fekete madonna” igen is hús-vér személy volt, egy szép, barna férjes asszony, akivel az ő lakásán ismerkedett meg Gyalu.

Majla Sándor költő a korondi irodalmi találkozókhoz kötődő – Gelu Páteanuval kapcsolatos – élményeit elevenítette fel. Megadatott számára az a ritka, szerencsés lehetőség, hogy többször is Gyalunál tölthetett néhány napot. Majd Gelu Páteanu rendkívüli humoráról beszélt – úgy érzi, igazán az tartotta benne a lelket az őt ért sok bántódás közepette. És szólt arról, hogy Gyalut egyesek besúgónak tartották a magyarok közül, egy alkalommal rá is kérdeztek: Maga, ugye spion? En nem – válaszolt Gyalu sajátos humorával, de utánam majd azok jönnek!

Inczeffi Tibor is személyes élményeit említette Gelu Páteanuval kapcsolatosan. Arról szólt, hogy igencsak jóleső érzés megtapasztalni, hogy ily sokan gyűltek össze az emlékünnepeken.

A felszólalások után a résztvevők meglátogatták az etédi iskolát, ahol Gyalu is tanított, az iskola udvarán felállított Tanítók fáját, melyen Gelu Páteanu neve is ott van.

Délután irodalmi színpaddal folytatódott a rendezvénysorozat. Tiboldi Elek, Etéd polgármesterének köszöntője után Buzogány Árpád, a székelyudvarhelyi Kulturális Központ munkatársa Gelu Páteanu életének és munkásságának értékelésére tért ki. Kutasi Mihály Gyalu életének, a kettőjük közötti barátságának legfontosabb mozzanatait elevenítette fel. Ezután Máthé Lőrincz Rozália és Korpos András (a marosvásárhelyi Színművészeti Akadémia negyedéves hallgatói) előadásában Gelu Páteanu műfordításából, a Fekete madonnák versciklusából, különböző írásokból, Kutasi Mihályhoz írt leveleiből összeállított művészi műsort láthattunk, hallhattunk.

Csodálatos – a szervezőket dicsérő – két nap volt. Mély gondolatokat felszínre hozó, feledhetetlen emlékeket idéző, szellemiséget tápláló, azonos érzésű és hasonlóan gondolkodó embereket összeötvöző rendezvény volt. Ezért is hiszem, hogy Gelu Páteanu két jelen levő leányának: Páteanu Annamáriának és Hajdú Hertának is kivételes, felejthetetlen élményt jelenthetett megtapasztalni, milyen szeretettel idézték, emlékeztek apjukra.

FORRÓ MIKLÓS

Csûrmúzeum-alapító Béla falván

Jó három évtizede, 1975 októberében jártam először kezelésre beutalt betegként a háromszéki Kovászna városhoz tartozó, már akkor híres-nevezetes szívszanatóriumban, melynek létrehozása teljes egészében Benedek Géza – ma már réges-rég nyugdíjas – főorvos nevéhez fűződik, aki akkor az egész gyógykomplexum igazgatója volt. (Őszintén, szívből jövően kívánjuk neki, hogy még sokáig jó egészségnek örvendjen!)

Ám én itt most elsősorban a béla falvi csûrmúzeumot létrehozott Orbán Lázár, Lazi bácsi centenáriumi születésnapjára rendezett szeptember 10-i születésnapjáról kívánok beszámolni. Már akkor ama 75-ös, első szívkörházi gyógyüdülésünk alatt Demeter Jenő belgyógyász főorvos barátommal meglátogattuk és megcsodáltuk Lazi bácsi évtizedek fáradtságos, időt, költséget nem kímélő munkájával összegyűjtött, gazdag és igazán látványos csûrmúzeumát. Tavaly szeptemberben újjólag beutalót kaptam a tüdővérnyelgyi szívszanatóriumba. A valóban völgyben fekvő, Török Sándor főorvos irányította kettős villában nyertem elhelyezést. Örömmel olvastam a második na-

pon megvásárolt újságok között szeretett szülővárosom kedvelt hetilapjában, a Brassói Lapok szept. 9-i számában Bakó Zoltán majdnem egész oldalas riportjából a kövérbetűs nyomtatással kiemelt beharangozó cikkének bevezető mondatait: „Holnap nagy ünnep lesz a háromszéki Béla falván. Az Orbán családot köszönti a falu népe 67. házassági évfordulóján, no meg a családfőt, a csûrmúzeum-alapító Lazi bácsit abból az alkalomból, hogy öt nap múlva tölti 100. életévét.”

Másnap reggel legújabb barátommal, a kitűnő fotós Szabó Istvánnal, a kisbaconi Benedek Elek Emlékház örével idejekorán elindultam, hogy le ne maradjunk valamiről (ő lett a fotósom is).

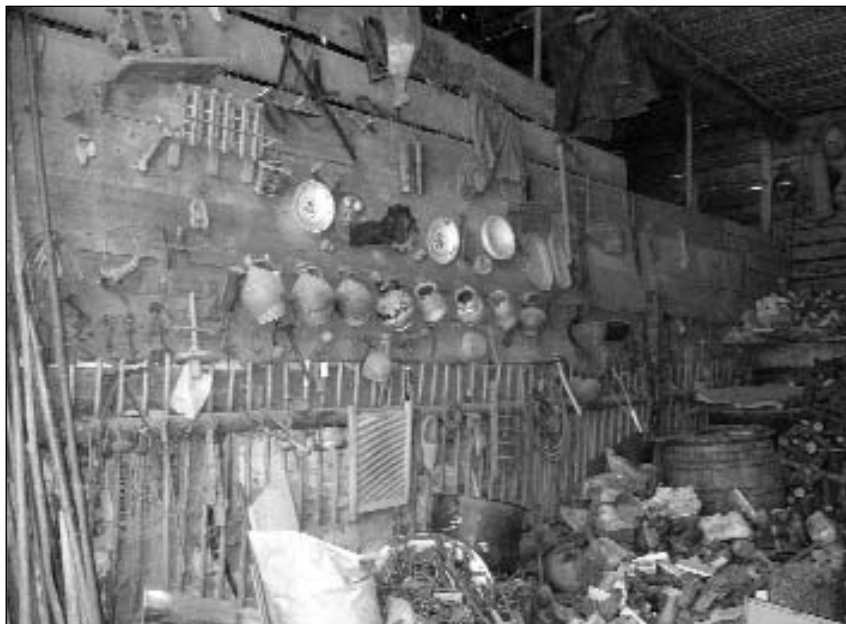
A falu vezetői öt nappal az Orbán Lázár 100. születésnapjának betöltése előtti szombati napra időzítették a gyönyörűen feldíszített községi művelődési ház nagytermében tartandó rendezvénysorozat megnyitását. A közel száz meghívottat a csaknem ugyanennyi alkalmi vendéggel együtt – akik közé mi is tartoztunk –, elsőnek Boldizsár Béla megyei tanácsos köszöntötte, aki csakúgy, mint még sokan mások

is, székely ruhába öltözve vett részt.

A fő helyen ott díszelgett a 100-as számmal jelzett csodaszép torta. A második felköszöntőt a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum nyugalmazott igazgatója, Kónya Ádám szövegezte meg, külön nyomtatékosítva, hogy Lazi bácsi elvülhetetlen érdemeiket mondhat magáénak: fáradtságos gyűjtőmunkája nélkül sokkal

Lazi bácsi

Múzeumbelső I.

szegényebb lenne Felső-Háromszék. Utána e sorok írója is szót kapott, a Művelődés szerkesztősege nevében üdvözölte Orbán Lázárt és családját, Tompa László Őszi üdvözlés című verséből vett idézetekkel is fűszerezve, mintegy alátámasztva mondandóját. Felszólalt Jakab Edit polgármester is, majd Krizsán Vilmos, a Vajdasági Nagycsaládosok Egyesületének vezetője.

Jó volt látni, hogy a matuzsálemi életkora ellenére kifogástalan egészségnek örvendő Lazi bácsinak mind mozgása, mind gondol-

kodása ugyanolyan üde, mintha legfennebb hetvenkedne – ahogyan harminc éve saját szavaival jellemezte tréfásan az ön maga számára kidolgozott csürdögölőjét, amit rókatáncnak becézett. Azt többször is emlegette, hogy még most is folyton mehetnékje van, de ma már nem indulhat neki nagyobb kerékpártúráknak, mint hajdanán, amikor kézi bicskagyártással foglalkozott. Mintegy harmincezer bicskát faragott, fanyelű zsebkéseket, amivel kitűnően lehetett a gyümölcsfák oltását-szemzését végezni. Ez

Az udvarán beszélgettünk

nemcsak szórakozás volt számára, noha ő annak érezte, hanem jól jövedelmező munka is, amit derűs kedéllyel, mondhatni igaz örömmel, jóformán játéknak tekintve végzett.

1916-ban édesapja döntése alapján ugyan a korban hozzá közel álló testvérbátyjával együtt besoroltatták az esztelneki Ferenc-rendi kolostorba, mert – úgy mond – ekképpen a továbbtanulás lehetősége is megoldódik. Ám ez a kolduló baráti státusz nemigen felelt meg a Lazi bácsi vérmérsékletének. Ki is lépett rövidesen a rendből, s autodidakta módon sokoldalú faragóművésszé képezte ki magát, miközben gyűjtőútjait összekötötte saját termékeinek értékesítésével. Két rokon-szenves felnőtt fia, Antal (1941) és Lajos (1948) is jelen volt, és osztozott a közös örömnéplésben. Büszke rájuk Lazi bácsi, különösen a Brassóban súlyemelő edzőként működő Lajos fiára, aki ugyan Kézdivásárhelyt született, de Bélafalván nőtt fel. Európa-bajnokok és -csúcstartók kerültek ki a keze alól. Első, világbajnokságon második helyezést nyert tanítványa Avram Florin 1994-ben Dzsakartában állhatott fel a dobogóra, a következő évben másik tanítványa, Dozvan Ilie kétszeres világbajnokságot nyert és beállította a világcsúcsot. Szintén az ő tanítványa Tiron Geneveva, aki idehaza elsőként emelt a nők között 100 kg-ot.

Lazi bácsi azt azonban igenis

Múzeumbelső II.

fájlalja, hogy ők annak idején tízen voltak testvérek, nekik viszont csak egy szál unokájuk van.

Vasárnap este a Romániai Magyar Népművészek Szövetsége Életműdíjjal tüntette ki Orbán Lázárt, majd többen is értékelő köszöntőt mondtak, a paksi Pro Artis Kamarakórus pedig ünnepi előadással tisztelte meg a csürmúzeum létrehozóját.

Megkérdezték tőle: mi a szándéka a csürmúzeummal? Készen volt a válasz: Haszmann Pali bácsi, a nála alig három évvel idősebb alsócsernátoni híres-nevezetes tanító testi-lelki jó barátja volt, két talpraesett, igen ügyes iker fia: József és Pál apjuk nyomdokain haladva párját ritkító intézményt hoztak létre a hagyományos magyar kultúra sajátos háromszéki ágának ápolására, továbbéltesére.

– Úgy érzem, jó társaságban, jó kezekre lesz bízva a csürmúzeum gondnoksága is – mondja Lazi bácsi bizakodón mosolyogva. Mi is így hisszük, és szívből kívánjuk

Díszasztalnál az Ünnepelet – családjával

is, hogy Lazi bácsi derülátó jövendölése beteljesedjék. Ez után már csak IV. Béla királyunk névtelen jegyzőjét idézve, a ...fecerunt

magnum áldomás... volt hátra. Az is ragyogóan sikerült!

GÁBOR DÉNES

A harminchatodik Brassai-hét

Nagyjából kialakult rend szerint folytak a 2005-ös Brassai-hét eseményei. Ez részben hasznos, mert mindenki tudja, mikor mi a feladata, de azért hiányoznak az újszerű, figyelemfelkeltő események. Bizonyára két év múlva, mikor az iskola fennállásának 450. évfordulóját ünnepeljük, alkalom adódik egy teljesen új műsorrend kialakítására.

A hétfői napon (május 30.) fél tizenegykor került sor az ünnepélyes megnyitóra az előcsarnokban. Az V., VI. és IX. osztályos tanulók vettek részt. Az ünnepséget Fazakas István történelemtanár vezette. Közreműködött nyitó és záró számokkal az iskola Bazsó Ferenc irányította kórusa. Először Győrő David tanácsos tolmácsolta a távol lévő Szabó Árpád unitárius püspök és az egyház üzenetét. Majd Kósa Mária igazgatónő mondott megnyitó beszédet. Rüszt-Fogarasi Tamás VI. C osztályos a diákok nevében szól, Păscuta Carmen ugyanabból az osztályból elszavalt Bartalis János Kolozsvár című versét. A VI. A és B osztályok tanulói koszorút helyeztek az előcsarnok Brassai- illetve Berde Mózsza szobrára.

Ezt követően a VII. osztályosok kivonultak a Házsongárdi temető Brassai-sírhéjához. E sorok írója mondott beszédet a nagy polihisztor sokoldalú műveltségéről. Elhangzott egy szavaltat. Utána a diákok megkoszorúzták a Brassai- és Berde-sírokat.

Délben 1 órakor Kocsis Ildikó tanárnő tanítványainak 180 munkát felsorakoztató rajzkiállítását nyitották meg a 42-es számú teremben. Itt értesült a közönség az iskola rajzos sikereiről: a Román Orni-

tológiai Társaság Fehér golya rajzversenyén Kelemen Csilla (VI. A) első díjas, a kolozsvári Magyar Opera A brémai muzsikusok bemutatójára szervezett kiállításán Székely Szabolcs (VII. A) harmadik díjas lett. A Romulus Ladea Képzőművészeti Szakközépiskola Utazás tematikájú rajzversenyén 30 csapat közül a Brassaié nyerte az első díjat. Az idei Brassai-hét művészeti nagydíját Gál Edina (VI. B) érdemelte ki. Fél órával később az iskola honlapját nézhetők meg az érdeklődők. Ezt a XI. A osztályosok szerkesztették Iszlay Réka tanárnő irányításával. A tanárok jó részének a fényképe, s néhány adata is szerepel ezen. A biológiai laboratórium előkészítőjében Kovács Ildikó nyugalmazott tanárnő néprajzi gyűjteményét állította ki: torockói, kalotaszegi, széki, felcsiki, mocsvidéki és szászföldi tárgyakat, hímzéseket, ruhadarabokat valamint az iskola néprajzzal kapcsolatos hagyományait ismerhették meg. A tanárnő lelkes magyarázattal irányította az érdeklődőket. Ezzel párhuzamosan a könyvtárban Málnási Ferenc újra kiállította irodalomkörü diákjainak több évtizedes munkája nyomán íróktól kapott leveleit, fényképeit: a 36 táblához magyarázatokat fűzött. Délután 3-tól Simon Gábor nyitotta meg Játékos fizika címmel a tanulóktól származó kísérleti eszközöket bemutató kiállítását. Közben a román szakos tanárok műsorai is zajlottak. A biológiai teremben irodalmi versenyt rendeztek, tanult művekről készült posztereket mutattak be, szavaltak; az ortodox vallás tanárnő, Angela Milchiș pedig a díszteremben

Krisztus a mi életünkben címmel felolvasó ülésszakot irányított. Délután 6-tól az esti tagozat részére is Brassai-hét megnyitóra került sor. Ezen pár estis osztály diákjai jelentek meg, részt vett az igazgatónő is. Románul Stan Alexandru aligazgató mondott megnyitó beszédet, s ismertette Brassai életrajzát, alulírott Berde Mózsa jelentőségéről szolt.

A sportnap eseményei ezúttal nem csütörtökön, hanem kedden zajlottak a négy tornatanár szervezésében. Az elemisták futball-döntőjén a IV. A a IV. B-vel mérkőzött, az A-sok győztek. A kosárlabdázó fiúk közül a IX. A-sok a XII. C-seket győzték le. A kézilabdázó fiúk esetében viszont a XII. C-s csapat bizonyult jobbnak a XII. A-sokénál. A kosarazó lányok XI. A-X. A mérkőzésén az utóbbiak győztek, a kézilabdázó lányoknál a két X. osztály (A, B) került a döntőbe, s az A-soknak kedvezett a szerencse. Végül a legnagyobb izgalmat keltő futball-döntőt a X. A és a XII. A játszotta, s a X-esek lettek a bajnokok. Ezen a napon került sor a Kassay Ildikó tanárnő vezette sakkversenyre. Az V-VIII. osztályosok közül Szőke Hunor (V. A), a IX-XII-esek sorából Timár Alpár (XI. A) bizonyult a legjobbnak.

Délben a közgazdasági osztályok Szórakoztató marketing-műsora zajlott Pálffy Hajnalka és Filep Judit tanárok vezetésével. A fizikumban a román szakosok levetítették a I. L. Caragiale O scrisoare pierdută (Elveszett levél) című darabjából készült filmet. Délután a már hagyományossá váló Bazsó Ferenc szervezte népdalversenyre került sor. Ezen az elemisták közül a III. osztályos Balogh Adrienne, az V-esek közül Burgus Bernadette, a VI-osok sorából Buchmüller István, végül a VII-esek képviselői közül Jakab Beáta bizonyult a legjobbnak.

Közben a délután folyamán a fizikumban a tanárok mutatták be tudományos dolgozataikat Fazakas István és Simon Gábor elnökletével. Öten jelentkeztek az ülészakra hat dolgozattal. Fazakas István az erdélyi tanügyi rendszereket vette számba, alulírott a kolozsvári Vöröskereszt Szanatórium történetét mutatta be, Kováts Ildikó az iskola néprajzi hagyományairól beszélt. Ujvárosi Tamás egyik dolgozata az időjárás jelenségek hatását vizsgálta a Keleti-Kárpátok középső csoportjának erre, a másik a magyarság helyzetét jellemezte a dél-erdélyi szörványvidéken. Hantz Lám Irén nyugalmazott tanárnő újabb könyvét, a Torockószentgyörgyről szóló A vár árnyékában címűt hozta el. Párhuzamosan a díszteremben két műsorszám zajlott. A VII. C-sek modern táncokat adtak elő Party dance címmel, majd a X. B-sek Péter Rozália tanárnő irányításával Baranyi Ferenc A lónak vélt menyasszony című egyfelvonásos vásári komédiáját vitték színre nagy sikerrel.

Szerda a vetélkedők napjává vált. Reggel 9-kor a könyvtárban kezdődött a két magyartanár, Iszlai Enikő és Balázs-Blénessi-Pataki Erika szervezte maratonolvasás. Ezúttal a József Attila-centenáriumra való tekintettel József Jolán A város peremén című kötetét olvasták fel. Délben a Hásmáson Judit szervezte Molekulák vetélkedője kémiaversenyt rendeztek, ezen a VII. C diákjai bizonyultak a legjobbnak. Utána a Kémia szalonjára került sor a kémikumban, s itt mutatták be a még sajtó alól ki nem került kémiai lap 3. számát, mely a X. A osztályosok munkáját dicséri. A XI. A-sok szerkesztette Holnap című természettudományos lap 2. száma 32 lapon a hét végére jött ki a nyomdából. A matematika katedra köz-

ben a Kongó kobak című matematikaversenyt tartotta. Ezen a X. A és XI. A osztályok csapatai győztek. Az elemisták közben görkorcsolya- és szaladás-versenyen vettek részt a Caragiale-parkban. Délután 2-től Google-keresőversenyt irányítottak az informatika tanárok.

Fél kettőtől került sor a KÖZMAG. Ifjúsági közgazdasági lap két legújabb számának (2004/3-4; 2005/1-2.) a bemutatójára. Az ismertető alulírott tartotta, beszélt még Pleša Róbert főszerkesztő, hozzászólt Kerekes Jenő professzor, a Romániai Magyar Közgazdász Társaság tiszteletbeli elnöke. Egyöntetű volt a megállapítás, hogy az első brassais közgazdasági osztály és Páll Gyöngyi tanárnő összefogásából született diáklap már túlnőtt az iskola falain, országos szaklap lett. A bemutatót Jancsó Noémi szavalata, Halászi Éva cselló- és Kállay Zsófia hegedűjátéka tette ünnepélyesebbé.

A díszteremben délután ökumenikus bibliaismereti vetélkedőt rendezett a három vallástanárnő, négy-négytagú, bibliai neveket viselő csapatok mérték össze tudásukat, a Habakuk nevet választók nyertek. A vetélkedőt követően az esti tagozatos román osztályok George Coșbuc művének, a Nunta Zamfireinek (Zamfira esküvője) az énekes-zenés előadását vitték színre. Este a már hagyományt kialakító Duodrámá-csoport lépett fel Miklósi Mária és Kern Henriette nyelvtanárnők vezetésével az előcsarnokban. Az idén Arcképcsarnok címmel klasszikus angol és német művek híres szereplőit jelenítették meg.

A csütörtöki nap két részre oszlott. Kora délutánig folytatódtak a versenyek: a IX. osztályosok Brassai-vetélkedőjét a VI. osztályosok Árpád-házi királyok történelmi vetélkedője követte. Közben Czondi János és Iszlai Enikő tanárok vezetésével a diákok tudományos ülészaka zajlott. Az egyik előadás XI. A osztályos csoport Kolozsvárt, a másik városunk híres személyiségét, Kányádi Sándort hozta képszerűbe. Elhangzottak még irodalmi, ökológiai, fizikai, közgazdasági vonatkozású dolgozatok, kettő román nyelven. A nap második fele az Angol délután volt. Az iskola angoltanárainak majd mindegyike valamilyen műsorszám szervezőjeként szerepelt. Énekszámokat mutattak be, Shakespeare műveiből ihletődött rajzokat állítottak ki, találós kérdéseket fejtettek meg. Kiemelhető az angol nyelvű diáklapnak, a School Nyúúz 8. számának a bemutatója. A Nagy Emese és Vorzsák Milán tanárok irányította szerkesztőség (Feischmidt László, Hegedűs András) változatos tartalmú, 22 lapos füzetet állított össze beszámolókkal, versekkel, prózai írásokkal. Mellette egy új angol kiadvány is megjelent: Miklósi Mária irányításával a VI. B-sek Discovery Paper címmel egy hatlappos színes nyomású tudománynépszerűsítő füzetet tettek közzé. A csúcspontot a két színlelőadás képezte. Nagy Emese a IX. C-ssekkel Shakespeare Makrancos hölgyét vitte színre leegyszerűsítve a diákok lehetőségeihez. Ő a hagyományos színpadi megjelenítést választotta. Vorzsák Milán viszont a IX. A-soknak a Little Red Riding Hood (Piroska és a farkas) történetét igen modern felfogásban, karikírozva alkalmazta színpadra.

Pénteken délelőtt még három eseményre került sor. Révész Erzsébet tanárnő a VI-VII-eseknek megrendezte a Lányok vetélkedőjét: a háztartási ügyességi versenyben a VI. A-sok kerültek az I., a VI. C-sek a

II. helyre. Délben az udvaron az elemisták vásárt tartottak: ki-ki eladnivaló apróságait kínálta, árulta. Igyekeztek öltözetükkel, a díszletekkel, zenével a megfelelő hangulatot is biztosítani. Ugyancsak ekkor folyt a Honfoglaló általános műveltségi verseny Vajnár János történelemtanár vezetésével. Délután négytől a hét záróünnepségére és a díjkiosztásra került sor. Az ünnepséget a díszteremben Málnási Ferenc vezette. Az egyes díjakat a műsorokat szervező tanárok adták át. Ezután Rónai Éva tanárnő diákcsoportja a 2005-ször messzebb című, Márai Sándor verseiből és Kodály Zoltán dalaiból készített összeállítást adta elő a színpadon. A színpad átrendezése alatt e sorok írója mutatta be a szerkesztésében megjelent legújabb évkönyv-kötetet: Az 1557-ben alapított kolozsvári Brassai Sámuel Elméleti Líceum Évkönyve a 2003–2004-es tanévre [Kolozsvár 2005. 148 l.].

Az est meglepetése volt a januárban Iszlay Enikő tanárnő vezetésével megalakult színjátszó kör előadása. Kilenc szereplő a IX–XI. osztályokból Tamási Áron Énekes madár című népi játékát adta elő gyakran tapsot aratva. A színpadi műsort a Kisbogáncs, Bogáncs és Zurboló néptáncgyűttesek nagyszerű fellépése zárta.

A hét műsorát tulajdonképpen a szokásos torockószentgyörgyi zárandoklat és kirándulás rekesztet-

te be. Az idén Ujvárosi Tamás földrajztanár volt a szervező. Három busszal 150 diák és 12 tanár érkezett a Brassai-szülőházhoz. Itt Málnási Ferenc rövid beszédét követően megkoszorúzták az emléktáblát. Utána három csoport alakult ki. Az egyik a Vidálykó érintésével gyalog ment Torockóra, a másik Torockóról kiindulva megmászta a Székelykövet, a harmadik pedig Torockón sétált, megnézte a templomot, a népművészeti múzeumot. A kellemes, langyos idejű nap végén, este 7-kor indultak vissza a Szentlászlót érintő útvonalon. Közben a Brassai homlokzatán fekete zászló tudatta, hogy aznap temették az iskola egyik jeles tanárát: a 87 éves korában elhunyt Albu Zoltánné Dániel Kamillát. Az iskola egykori magyartanárnőjének sírjánál Szöllösi Ferenc nyugalmazott igazgató és Turánitz Lajos egykori tanítvány mondott beszédet.

Érdekeséggé vált említjük meg, hogy hosszú idő után az iskolának újra román nyelvű diáklapja jelent meg. Ezt a kis V–VII. osztályosok állították össze a román katedra támogatásával: Altfel. Revista Liceului Sámuel Brassai. Nr. 1. Iunie 2005. Tizenhat oldalon mesék, versikék, jelenetek, humoros írások olvashatók.

GAAL GYÖRGY

ÜNNEPET ÜLTÜNK

...és egy század hanyatlík le, mielőtt utódaink hasonló napra virradnának.
Erdélyi Károly

A Szabadság (17. évf. 265 sz.) napilapban rövid tudósítás adta hírül, hogy: „A Báthory István Líceum több mint 100 éves zászlóját sikerült restaurálni a piarista rend támogatásával. A drága ereklyét Ft. Jesús Maria Lecefa Piarista Generális Atya szenteli fel 2005. november 13-án. Vasárnap délelőtt 11 órakeresztben bevonulnak a Piarista templomba, elhelyezik a rendalapító oltára előtt a főgimnázium zászlóját, elénekelik a piarista himnuszot, majd a gyülekezet ünnepélyes magyar nyelvű szentmisén vesz részt. A templomból a Báthory-líceum udvarára vonulnak, ahol felszentelik a zászlót.”

A megadott időpontban valóban minden tervszerűen zajlott, a Líceum nagykapuja tárva-nyitva állt, az udvaron pódiumot szereltek fel és Gaudeamus igitur fogadta az ünneplő tömeget. Tökés Elek és Schuller Hajnal igazgatók beszédét a Piarista Generális Atya olaszból fordított üdvözlő szavai és zászlószentelése követte. A rendezvényt szavalat és diákkórus éneke tette színesebbé. Az ünneplők között voltak Czirják Árpád pápai prelátus, érseki helynök, Urbán József, a magyarországi provincia elöljárója, Fodor György piarista konfráter, a Szerzetesrendek és Kongregációk Legfőbb Elöljárói Országos Konferenciájának titkára, számos piarista öregdiák, egyházi személyiség, tanárok, diákok, szülők és szimpatizánsok. Az udvarról mindannyian a díszterembe vonultak, ahol a Generális Atya jelenlétében a Magyar Piarista Diákszövetség és a nemrég megalakult Erdélyi Piarista Diákszövetség együttműködési szándék-nyilatkozatot írt alá.

Több mint 100 évvel ezelőtt, a millenniumi ünnepségek körül, hasonló forgatókönyv szerint történt a zászló megszületése és felszentelése. Idézzük fel ennek részleteit is. Elöljáróban röviden szóljunk a

századforduló intézetéről is. A kolozsvári római katolikus főgimnázium ekkor egyik legvirágzóbb korszakát éli. A diákságot olyan jeles piarista és világi tanárok oktatták és nevelték, mint Erdélyi Károly igazgató, Lóky Béla, Rietly Károly, Varjas Andre, Scheitz Vilmos, Vermes Lajos és mások. Munkájukban az intézet gazdag gyűjteményei segítik, elsősorban a híres Lyceum-könyvtár, aztán a filológiai-, a művészeti és irodalmi-, a történelmi és földrajzi múzeumok, úgyszintén a természetrajzi-, vegytani-, rajz-, torna-, egészség- és daliskola-szertárak, az érem- és régiséggyűjtemény vagy egy külön ifjúsági könyvtár. Ifjúsági Pázmány-Önképzőkör, daliskola, segítő-egyesület működik, részt vesznek a kolozsvári Nemzeti Színházban tartott ifjúsági előadásokon, rendszeresen megünnepelik egyházi és nemzeti ünnepeinket, számos tanulmányi kirándulást tesznek. Az intézet nagy gondot fordít a diákság tanulmányi, valláserkölcs-, fegyelmi és egészségi állapotára. A diáklétszám ezekben az években 400 körül állandósult, és felekezet szerinti összetétele elég vegyes; bár túlnyomórészt római katolikus, de szép számban szerepel görög katolikus, görög keleti (román), református, lutheránus, unitárius és izraelita diák is. Az intézetnek számos alapítványi, fizetési, ösztöndíjas vagy tandíjmentes diákja van.

Ebben a pezsgő környezetben született meg az intézeti zászló szükségességének a gondolata. Egyébként is, a kor szokása szerint a legtöbb intézménynek, egyesületnek megvolt a maga zászlaja. Intézetünknek addig csak gyászlobogója volt. Az óhaj, hogy az ifjúság vallási és hazafias alkalmakkor egy intézeti zászló alatt vonuljon ki, régi volt. 1897. június 23-án Erdélyi Károly igazgató létrehozta a zászló-

alapot, és az intézeti majális tiszta jövedelmét, 94,26 koronát itt helyezi el. Azonban a majálisok elmarádása miatt az alap csak lassan növekedett, 1901. június 30-án is csak 291,50 koronára rúgott. Ekkor gyűjtőveket bocsátanak ki, számítva a szülők és a nagyközönség áldozatkészségére. A gyűjtőveik szövege: „D. a J. Kr.![Dicsértessék a Jézus Krisztus] Ad mains pietatis incrementum, az ifjúság jámborságának hathatósabb növekvése végett, és a kereszténység, valamint a magyar keresztény királyság jubileumi évének emlékezetére intézeti zászlót óhajtván szerezni, szíves tisztelettel és szeretettel kérjük a tisztelt szülőket és a tanítás és nevelésügy barátait, hogy adományaikkal a szent és hazafias célzt előmozdítani kegyeskedjenek.” A gyűjtőveket az igazgató és Varjas Endre, a tanári tanácskozmányok jegyzője irták alá, kezelésükre Rietly Károly tanár vállalkozott. Gyűjtők a tanulók voltak minden osztályból. Az eredmény fényes volt, 1901. december 31-én a zászlóalap rendelkezésre álló összege 1553,20 korona.

Az adományozók névsorát, nagy számuk miatt is, nem közölhetjük. Sok a névtelen adakozó vagy kinek neve olvashatatlan. Annyit azonban jelezni kell, hogy képviselve van az erdélyi püspökkel kezdve minden társadalmi osztály és minden felekezet, jelölve, hogy a zászló jelentőségét, nevelő hatását mindnyájan elismerték.

A zászló a fővárosban készült, az igazgató utasításai alapján. Anyaga nehéz kék selyem. Főoldalát Szent Imre képe díszíti, gyönyörű hímzéssel, amint tiszta életét felajánlja a felette megjelenő Boldogságos Szűznek. Az egész felett ez olvasható: Magyar ifjúság védőszentje; alatta pedig: Könyörögi éretünk! Másik oldalán a kegyesrend nagy alapítója, Calasanz Szent József látható, kezében a rendi konstitúciókkal, amint három ifjút imádkozni tanít és oktat. Felette olvasható: *O Pater Parvulorum*, alatta pedig: *Ora pro nobis*. Mind a két oldal aranyhímzésű, a zászló szélei pedig gazdag aranyrojjal vannak szegve. A zászló szélessége 130 cm, hosszúsága 190 cm; kapcsokkal van egy fehérre festett és aranyozott rúdhoz erősítve. A rúd körül aranyozott hosszú lemez csavarodik a következő felirattal: „A kegyesrendiek vezetése alatt álló kolozsvári r. kath. főgymnasium intézeti zászlaja. Készült a kolozsvári és vidéki közönség nemes lelkü adományaiból, Székelyi Majláth G. Károly dr. gróf erdélyi püspöksége és Erdélyi Károly dr. piarista miséspap igazgatósága alatt. Zászlóanya volt néhai Majláth György országbíró özvegye, szül. Prandan Stefánia bárónő. Készítették a Jó Pásztor intézet növendékei Ó-Budán 1902-ben.” A zászlórúd tetején aranyozott piarista címer.

A zászlószentelés 1902. június 15-én történt, és Majláth püspök végezte. Az idős zászlóanya betegsége miatt nem lehetett jelen, de Mosdósról táviratban fejezte ki jókívánságait, és gyönyörű zászlószalagot küldött. Ezen a neve és a „zászlóanya” szó olvasható.

A nagy nap reggelén az ifjúság az új zászló alatt vonult ki és gyűlt össze a piarista templomban. A nagymisé Pál István apátkanonok, státusi referens celebrálta a tanárok asszisztenciájával. Az ünnepi szentmise végén, az erdélyi püspök pápai áldásban részesítette a közönséget, a tanári kart és az ifjúságot.

Ezek után a szószékről a közismerten szónoki tehetségű Erdélyi Károly igazgató szólt az egybegyűltekhöz. Tartalmas, hosszú beszédéből csak néhány gondolatot ragadunk ki: „Ünnepet ülünk, és egy század hanyatlik le, mielőtt utódaink hasonló napra virradná-

nak. Látható jelet kívántunk állítani hitünknek, szeretetünknek, a mi hazafias érzésünknek.” Számos példáját adja különböző harci zászlóknak, majd így folytatja: „A miénk is az, de egyúttal a béke jelvénye. Olyan hadi jelvény a miénk, aminőt szentelt egyik hivatalbeli elődöm, Horváth Pius 1848-ban Veszprémben a honvédek számára, buzdítván őket a haza szent védelmére. [...] A béke művein fáradunk, vallás és hazafiság ad a mi életünknek tartalmat.” A továbbiakban egyenként elemzi a zászlón megjelenő szereplőket, Mária, Szent Imre és Calasanz Szent József szimbolikájának üzenetét. „Íme, ezek a mi példaképeink. Tőlük tanulunk lelkesedést és hitet, kitartást és bátorságot.” Az Úrhoz fohászkodva fejezi be beszédét: „Engedd nagyra nevelnünk az ifjú magyar nemzedékeket. Legyen belőlük valamennyiből homo probus et utilis; jóra való legyenek és álljanak meg azon a helyen, ahova Te és a haza rendeli őket. Így leszen. Boldog a mi édes hazánk, a szép Magyarország, Mária Országá. Ámen!”

Utána az erdélyi püspök lépett a szószékre, a zászló kék színéről szólt az ifjúsághoz, majd a zászlószentelésre került a sor. A püspök megáldotta, megszentelte és átadta azt beszéd kíséretében az igazgatónak. Az igazgató átveszi a zászlót, s egy rövidebb köszönő beszéd után az ünnep véget ér. Az egész ceremónia részletesebb leírását adtam, a szokásos rituálé jobb megértése végett. Mindez felejthetetlen napja volt az intézet történetének.

Az ünnepre hivatalosak voltak és megjelentek: az erdélyi római katolikus státus igazgatótanácsa részéről Jósika Samu volt miniszter és világi elnök, Kornis Viktor alelnök, Béli Ákos főispán, Farkas Lajos egyetemi tanár és katolikus egyházközségi főgondnok, Szamosi János dr. gimnáziumi gondnok, Dorgó Albert, Szentkereszty Zsigmond és Bocskor László igazgatótanácsosok; jelen volt még a város polgármestere és főjegyzője, a helybeli papság, a helybeli tanintézetek, a szülők. A templom zsúfolásig megtelt.

Az esemény után az igazgató köszönő nyilatkozatot bocsájtott ki: „Fogadja a közönség ez úton is legmelegebb köszönetünket nemes áldozatkészségéért. Büszkék vagyunk rá, hogy nemes célunkat magáévá tette, és kívánjuk, hogy fölserdülő gyermekjeiben lelje meg jótette jutalmát.”

Az intézeti zászló összesen 1215,70 koronába került. A fennmaradt összegből 238,70 koronát egy kisebb zászló készítésére fordítottak, és 98,80 korona maradt még a zászlóalapban.

Erdélyi Károly igazgató beszédének első mondatában szinte megjósolta a zászló több mint száz év utáni újraszentelését. Ezen évek alatt a zászló sok mindent átvészelt: megért két világháborút, több hatalomváltást, államosítást, majd az 1989-es rendszerváltást. Hogy ez a becses ereklye újra előkerült, azt a Kolozsvári Piarista Öregdiákok Baráti Körének köszönhetjük. Hosszú időn át lakat alatt rejtve őrizték és megmentették. Persze, száz év nagy idő, a zászló kifakult, foszladozni kezdett. Előrehaladott pusztuló állapotából újjávarázsolták, restaurálták a piarista rend hathatós támogatásával, nem utolsósorban Fodor György piarista konfrater és Kocsis Júlia, a Báthory Szülői Szövetség elnöke szervező munkájának köszönhetően. Kívánjuk, hogy zászlónk még legalább száz évig szolgálja intézetünket!

Lelki gesztusok

Kovács Géza plasztikai világa

A kisplasztika fogalmát nem lehet egyértelműen meghatározni: mindkét szó, amelyből összetevődik, kétségeket kelt. Mi az, például, ami ma kicsinynek számít és mi az, ami nagynak? Hiszen ezek a fogalmak mennyiségi és viszonylagos természetűek. Éppen ezért a kisplasztika fogalmának egy negatív meghatározása elfogadhatóbbnak tűnhet: a kisplasztika az, amit nem szántak kültérbe, szabad térbe, illetőleg ami nem monumentális. (Bár az is igaz, nem egy esetben monumentális tulajdonságokkal is rendelkezhetnek kis formátumú művek.)

A másik szónak, magának a szobor fogalmának az elemzése ahhoz a következtetéshez vezet, hogy nem lehet a kisplasztikáról mint autonóm műfajról beszélni. Marcel Duchamp 1917-ben kiállított, híressé vált piszoárja óta, vagy még inkább Brancusi elhíresült várműgye után, 1928 óta a szobor enciklopédiai meghatározása radikálisan megváltozott. A „kis” jelző nem elegendő ahhoz, hogy alapjaiban meghatározza egy szobrászati műfaj esztétikai lényegét.

Duchamp vécékagylója teljesen új művészetfilozófiai kérdéseket vetett fel. A kiállított termék nem azzal tagadta az esztétikát – ezt a 18. századi találmányt, amely a „tisztá művészet” ideálját hagyta örökül a művészeknek –, hogy nem-szép (anti-esztétikus) kívánt lenni, hiszen ez változatlanul esztétikai kategória lett volna, hanem a műtárgy readymade-jellegével lépett túl az esztétikán. Brancusi 1926–1928 között perben állt az Egyesült Államok vámhivatalával, mert a Madár a térben című munkája számára nem voltak hajlandók megadni a műalkotásnak járó vámmentességet, hanem a fémárukat illető vámot róttak ki rá. E két példa is hűen mutatja, aránylag szűk időhatárok között is mennyire megváltozhat, alakulhat a szobor, a plasztika jelentése.

Céljait tekintve, a kisplasztikát kiállításokra szánják, mint minden alkotást, de ugyanakkor meghitt térbe is. A szobrászatnak az elterjedés lehetőségét nyújtja, mert nem korlátozódik csupán közterekre és a szabad térre, hanem az ember életének hétköznapi terében is helyet kap. A kisplasztika meghitt befogadásra, együttélésre rendeltetett – vagyis nem kell a kollektívan elfogadott jelkép, sztereotípiá, társadalmi szokvány jellegét öltenie, ami gyakran megesisik köztéri emlékművel, amelynél olykor fontosabb az, amire vonatkozik, mint művészi megformálásának ténye. Röviden, a kisplasztika funkcióját a nagyobb szabadságban kell keresnünk, a plasztika mibenlétének szilárdabb tudatában. A kisplasztika lehet tervjellegű is, ezért gyakran frissebb, spontánabb, szabadabb: általában a szobrászat konceptuális fázisát képviseli.

Kovács Géza kisplasztikai együttese is ezt a konceptuális vonalat mutatja. Művésznünk a rendszeresen kiállítók közé tartozik, az elmúlt esztendőben

Trón

Székelyudvarhelyen, Csernátonban, Kézdivásárhelyen, Kőszegen, Nagybányán, Nagyváradon, Kolozsvárott, a Vas megyei Rumbán, Szovátán, Marosvásárhelyen és Nyárádszerezében rendezett egyéni kiállítás. 2005-ben a bukaresti ARTIS Galériába hívták meg egyéni tárlat rendezésére és szintén 2005-ben több jelentős csoportos kiállításon is részt vett: Artcard című nemzetközi kiállítás az Egyesült Arab Emírátsban, a budapesti Duna Galériában, a Targu Jiu-i Brancusi Nemzeti Kisplasztikai Szalonban, valamint a bárladi Tonitza képzőművészeti kiállításon. Összesen 154 csoportos kiállításon vett részt, s az ötvenedik egyéni tárlatán is túl van. Szakmai díjait és ösztöndíjait, alkotótelepi részvételeit, közgyűjteményekben megtalálható műveit, monumentális alkotásait, szervezeti tagságait is tekintve jelentős pályáivet állapíthatunk meg. Egy kitartó, konok munka folyamatait mutatják ezek az adatok és kirajzolódik az út, amely a figurális szobroktól a rész és az egész, a lezárt és nyitott, a mozdulatlan és a mozgás viszonyát kutató elvont formáig, a kisplasztikáktól a sikeres pályázatokon át a monumentális köztéri munkáig vezetett.

Stíluszabályozó elvként, ránézésre, az absztrakció és egyfajta készen kapott figurális keveredik alkotásaiban. Akár az egyik, akár a másik jelleg jut túlsúlyra ebben vagy abban a műben, egyik is, másik is nyomban valamilyen szemléleti, plasztikai különlegességgel vagy remek dekoratív megoldással párosul. Az Összetartozás vagy a Kitekintés című munkái a kígyózó formák érdekességével ragadnak meg, a Titkok hordozója akár egy lakattal elzárt kamra is-

Lehetőség
Lemezek

Eresz alatt

meretlen kincseit jelképezi, némely kompozíciója antropomorfizált alakzatokat idéz (gondolok a Késői virágzás, a Fanatikus vagy a Más hátán című művekre például). Mindez nagyban emeli az alkotások plasztikai hatását, s olykor a fantasztikumba hajló szürrealitás auráját vonja köréjük. Sajátos jellegüket, különlegességüket azonban mégsem a stílusbeli hovatartozás részletezésével, hanem a szellemes plasztikai kialakítás hangsúlyozásával érzékeltethetjük leginkább.

Kovács Géza komponálásmódja kétségkívül a szürrealizmus megoldásaival mutat rokonságot, hegesztővel dolgozik – azt használja plasztikai alakító eszközként, hogy különböző elemekből: hulladék vasdarabokból, drótból, csövekből, csavarokból, egy-egy tárgyból, alkatrészből, eszkből komponált szobrait egybeforrassa. Mert végül is szoborra kerekednek ki ezek a tárgymontázsok plasztikai igényességük, kifejezőerejük révén – és a readymade, a talált tárgy, az assemblage már-már klasszikusnak számító tanulságainak felhasználásával.

A művész alakító fegyelme, improvizatív biztonsága a kifejezőerőre összpontosul, és ez ragadja meg a szemlélőt is, az egyes elemek jellege, eredete hol teljesen kézenfekvő, időnként csupán alaposabb vizsgálódással állapítható meg, hol meg csak találgatható. Az összeillesztett, hegesztett tárgyak, fémdarabok eggyé válnak nemcsak a technikai megformáltságukat tekintve, hanem a jellegzetes mozdulatot, testtartást, plasztikai jellel tárgyiasított lelki gesztust tekintve is. Ezek a plasztikai jelek őszinte, igaz, telitalálatszerű vallomások az emberről, a konvenciók és az illem fordulataival burkolt arcukatól.

A hegesztett, összeszerelt, -illesztett tárgyeget-

Dermedtség

tesek egy-egy részletükben akár mozgathatók is (lehetnének), legfőbb műfaj-meghatározó vonásuk mégsem a lehetséges mobil jelleg, hanem az egymásba, egymáshoz illeszkedő részek szétválaszthatatlansága, esetleges mozgathatóságuk ellenére szoros összetartozásuk, az alkotások kiterjedésének megváltoztathatósága és egyes részek beállítása révén. Lehetséges, hogy a megfelelő részek kapcsolódásának mintái akár a gyakorlati célokat szolgáló népi zárszerkezeteket is felidéznek, a népi tárgyi játékokat, az ördöglakatok változatait, akár számunkra ismeretlen előképeknek állítanak emléket – mégis az egymásba illeszkedő részekből álló kisplasztikáktól sem az eredetiség, sem a vizuális és taktilis élmények változatossága nem tagadható meg.

Kovács Géza művészete egyszerre könnyed és feygelmezett, érzékeny, érzelmgazdag és majdnem mérnökien racionális. Kisplasztikái az emberről beszélnek, ám az egyén helyett inkább az emberi lét általános kérdéseiről. Plasztikái egyértelmű dolgok jelképei, olyan dolgoké, érzelmeké, amelyeket akár örök emberinek is nevezhetünk. És nem feledkezhetünk meg a tárgyegyütteseik jellemző drámai erőről sem, és nem feledkezhetünk meg arról a játékoságról, a „csinálásban” rejlő örömről sem, amelyet jó néhány (akár a néző által is átformalható) csapolt-illesztett kisplasztikájáról leolvashatunk.

Ezek az alkotások széles érzelmi-gondolati skálát fognak át. A dráma, a játékoság mellett a nosztalgia, a líra, sőt a tárgyilagos, száraznak tűnő hang sem idegen tőle. Plasztikáinak többségét olyan bensőséges hangulat, olyan sajátos harmónia jellemzi, amely valóban csupán részben szól arról, ami van – amely inkább arról beszél, aminek lennie kellene. Egy eli-

degenedő embercsoport számára felmutatni a harmonikus (közösségi) lét lehetőségét, nem kis feladat. Hasonlóképpen emberpróbáló feladat az anyagi értékekre orientált világban rámutatni a szellemi, érzelmi értékek megőrzésének, átmentésének fontosságára, a készen kapott személytelen, s mondhatni, valódi esztétikai értékek nélküli tárgyak dömpingje idején megmutatni a kreativitásban, az ember és tárgy, az ember és alkotó folyamat szerves kapcsolatában rejlő új minőségeket, vagy éppen a pillanatra irányuló figyelem korában a jelen-múlt-jövő egységére figyelmeztetni.

E fémkonstrukciók ígérete szerint a jövő valódi harmóniát kínál a művész számára (és lehet, közönsége számára is), olyan univerzumot, amely egyszerre végtelen és részleteiben áttekinthető, amely a természeti-organikus és ember teremtette geometrikus formák, a bennük foglalkoztatott tudati, érzelmi tartalmak, törvények szerves egységet alkotnak. Minden részletében átgondolt, kidolgozott lesz ez a világ, s mégsem egyhangú, mert a benne megvalósuló rend nem merev, hanem állandóan változik, nem köti gúzsba tehát, hanem újabb kalandokra csábítja a képzeletet.

SZATMÁRI LÁSZLÓ

Kálvária

BOCSKAI ISTVÁN (1557–1606)

(Folytatás az előző lapszámából)

A felkelés története

Váratlan fordulat ébresztette fel Bocskai Istvánban a tenni vágyást. A törökhöz menekült fiatal Bethlen Gábor biztatására egyik foglya, Murat török emír által többször üzenetet váltott a Portával. Kérte, járuljanak hozzá az erdélyi fejedelemség megszerzéséhez. Végül megjött a kedvező válasz. Maga az emigráns Bethlen is levélben kérte fel Bocskait, hogy vállalja el az erdélyi fejedelemséget: „*az Istenre nézve elsöbben, annak utána hazájának, nemzetének utolsó veszedelmét látván elközelelni, serkenjen fel és kösse fel az harangot*” – írta. Ugyancsak ő intézte el a Portánál, hogy Bocskai megkapja a szultán megerősítését (atnámeját).

A császáriak sejtették Bocskai szándékait, ezért Belgiojoso generális felszólította a magyar főurat, hogy jelenjen meg táborában. Bocskai habozott, mert sejtette, hogy csapda vár rá. Eközben a császári csapatok elfoglalják a Bocskai birtokában lévő Szentjobbot, és ostromolni kezdik kerek várát. Bocskai elhatározza, hogy szembeszáll a császári hatalom erőivel, és a hajdúkhöz fordul segítségért. 1604 szeptemberében követeket küldött a császár szolgálatában álló hajdúk kapitányához, s felszólította hadinépét, hogy álljanak mellé. Mind a Szentjobbot elfoglaló, mind a kerek várát ostromló hajdú csapatok elfogadták ajánlatát, és zászlaja alá siettek. Megerősödve Bocskai megindította a felkelést a Habsburg hatalom ellen.

Belgiojoso kassai főkapitány csapataival megindul a felkelők ellen. A seregében lévő hajdúk öt kapitánya közben már szövetkezett Bocskaival „*az körösztinsígnék, az mi országunknak s ides hazánkunknak*” megoltalmazására. 1604. október 15-én éjjel Álmosdnál Bocskai rátör a menetelő császári hadoszlopra, a hajdúk a megállapodás szerint átállnak, s jóformán megsemmisítik a császári hadakat. Belgiojoso Váradra menekül, Bocskai pedig a hajdúk élén, a zsákmányolt zászlók alatt diadalmasan bevonul Debrecenbe.

Az álmosdi győzelem után a szabadságmozgalmat elsősorban a föld népe karolta fel. Hajdúk, parasztok, végvári katonák, jobbágyok özönlöttek a zászlók alá. Egyre nagyobb számban tüntek fel „*hátboros, gubás, meztlábos emberek, egy szál baltával vagy kaszával, némelyikük csak füttykössel a kezében*”. A sereg javarésze afféle „*Körös–Tisza-vidéki magyar volt*” – írja a krónikás. Kezdetben a szabadságharcnak ez a paraszti jellege határozta meg a nemesség magatartását, amely eleinte nemcsak óvatos, hanem bizalmatlan, sőt ellenséges volt. Az álmosdi vereség után Belgiojoso rövidesen, sorsára hagyva Váradot, Erdély kapuját, Kassa felé vonult vissza, de Tokaj alatt Rakamaznál a hajdúk szétszörták a megmaradt, megtépázott sereget. Belgiojoso Kassán keresett volna menedéket, de a város polgársága meghallván Bocskai és a felkelők sikereit, nem bocsátotta be a városba. Ellenben az ideérkezett Bocskai serege előtt megnyitották a város kapuit (1604. november 12).

Bocskai Kassáról bocsátotta ki első felhívását a magyarországi rendekhez, amelyben megindokolta a felkelés okait. Leírta a magyarság keserves sorsát, a császári hadak pusztításait, kegyetlenkedéseit, az ország romlását, majd a saját sérelmeit sorolta fel. Végül

kinyilvánította, hogy nem önmagáért, de az egész magyar nemzet szabadságáért vonta ki kardját, s nem teszi vissza hüvelyébe, míg ki nem vívja a magyar nemzet jogainak elismerését: „*Magunk és az egész magyar nemzetségnek, életének és az mellett religiójának, szabadságának és javainak megtartása végett*” ragadott fegyvert, „*s mindazt meggondolván, mivel tartozzék minden magyar keresztyén ember, s az ki igaz magyar, hazájának és nemzetének*”. E kiáltvány egyik célja az volt, hogy eloszlassa a nemesség bizalmatlanságát a még népi jellegű mozgalom iránt, felébressze hazájuk és religiójuk iránti felelősségüket, és csatlakozásra bírja őket.

Ennek érdekében összehívta Kassa környéki megyék nemesi gyűlését, és eltörölte a császári uralom jogellenes intézkedéseit, az elkobzott javakat visszaadta a tulajdonosoknak. Bár a felhívás protestáns jellege tagadhatatlan – hisz a magyarság nagy része ekkoriban protestáns volt – Bocskai tudatosan törekedett a katolikus rendek megnyerésére is, megígérve minden vallás szabad gyakorlását.

Bocskai felhívására, valamint elért sikerei hírére a felső-magyarországi szabad királyi városok és bányavárosok rendre a felkelők mellé álltak azzal az elhatározással, hogy megvédik, ha kell erőszakkal is a protestáns vallásgyakorlatot.

A császári udvar felismerte a felkelés általános jellegét, s maga Mátyás főherceg azt írja hogy: „*Bocskai lázadásában a vallás csak ürügy... szívében nem a religio, a regio van*” (azaz: nem a vallás, hanem az ország ügye van). A császári udvar eleinte csak hajdulázásnak vélte a mozgalmat, de Kassa elvesztése, Belgiojoso hadának pusztulása megijesztette, s Mátyás főherceg sürgetésére Basta elindította jól szervezett seregeit a szabadságmozgalom leverésére.

Bocskai lelkes, de rosszul felszerelt, többnyire hajdúkból és katonailag képzetlen jobbágyokból álló hadai felvették a harcot Basta jól felszerelt és begyakorolt zsoldos katonaságával, de minden vitéségük ellenére vereséget szenvedtek. Basta elindult Kassa visszafoglalására. A hajdúk azonban nem adták fel a harcot. Állandó portyázással, rajtaütéssel nyugtalanították az ostromlókat, akik pár nap múlva a szigorú tél miatt is lemondtak Kassa ostromáról, s Basta Eperjesre vonult vissza.

A csatavesztés után beálló viszonylagos nyugalmi időszakot Bocskai arra használta fel, hogy békés meg egyezésre jusson a császáriakkal. 1605. január derekán követeket küldött Bastához azzal az üzenettel, hogy ha a császár elismeri őt Erdély fejedelmének, s meghagyja kezén Erdélyt meg a tiszántúli Rézszeket, megtartja a magyar törvényeket, és megadja a vallás szabadságot, akkor leteszi a fegyvert. Rudolf császár azonban hallani sem akart az eretnekekkel való egyezkedésről. A Habsburgok sem az önálló Erdélybe, sem a protestánsok szabad vallásgyakorlásába nem egyeztek bele.

1605 elején Bocskai hozzáfogott a hajdúk reguláris hadsereggé szervezéséhez. A zsoldjában álló több mint 10 000 hajdú mellett táborában megjelentek a megyei csapatok is. Emberei egységes képzését maga irányította, s az év tavaszára már tervszerűen irányítható sereggé nevelte őket.

Az uralkodó negatív válaszára Bocskai ezzel az újonnan szervezett hadseregével megkezdte az előnyomulást. Megindult Felső-Magyarország felszabadítása. Alig néhány hét leforgása alatt a felkelők kezére került Felső-Magyarország nagy része egészen Besztercebányáig. A végvidék várai egymás után tárták ki kapuikat az ostromlók előtt. Csak Füleket és Besz-

tercebányát kellett ostrommal bevenni. Közben Basta visszavonult Pozsony felé, de a hajdúk szétverték csapatait. Megnyílt az út Nyugat-Magyarország felé. A tavasz folyamán Bocskai hadai Érsekújvár–Léva vonaláig birtokukba vették a királyi Magyarország területét.

A győzelmes hadjárat csatlakozásra készítette a magyar uralkodó osztályt. A rendek kiáltványt intéztek Európához, amelyben panaszt tettek I. Rudolf császár-király törvénytelen és zsarnoki uralma ellen, ami fegyveres felkelésre készítette őket. 1605. április 20-ra Bocskai országgyűlést hívott össze Szerencsre, ekkorra már táborában tudhatta nemcsak a hajdúkat, székelyeket, hanem a nemesség zömét is, protestánsokat és katolikusokat egyaránt. Szamosközi István megfogalmazásában: „*Nem valami rész szerint való indulat, hanem az egész magyarság ehhez két kézzel nyúlt, elannyira, hogy hasonló egység soha még az magyar közt nem lett volna.*” Ennek megfelelően a rendek Bocskait Magyarország fejedelmévé választották.

Mi történt közben Erdélyben? Miután 1604. november 20-án Bethlen Gábor egy császár kíséretében Kassára mehozta Bocskainak a Porta által küldött erdélyi fejedelmi jelvényeket, Bocskai december 12-én a szabadságharcra való csatlakozásra szólította fel Erdély rendjeit. Megindult a harc a császári csapatok kiszorítására a fejedelemség területéről. 1605. január 22-én Gyulaffy László, Bocskai erdélyi csapatainak fővezére elfoglalta Szatmár várát. Azáltal, hogy kiáltványban biztosítja a közszekelyek szabadságjogainak helyreállítását, Bocskai maga mellé állította a székelységet. Hogy megszilárdítsa Erdély helyzetét, megnyeri szövetségesének a moldvai, majd a havasalföldi vajdát. E katonai és diplomáciai sikerek láttán 1605. február 12-én az erdélyi országgyűlés Marosszeredán (ma Nyárádszereda) a nemesség és székelyek követei Bocskai Istvánt megválasztják Erdély fejedelmének.

1605 nyarán Bocskai visszatér Erdélybe, augusztusban már Kolozsváron találjuk. Hadai hamarosan elfoglalják Segesvárt, a szász ellenállás központját, s a Királyföld meghódításával egész Erdély birtokába kerül. Így aztán szeptember 14-én az erdélyi országgyűlés Medgyesen beiktatja Erdély fejedelmi székébe.

Békealkudozások

Felső-Magyarországon is javára alakultak az események. 1605 nyarán Bocskai hajdúi már Alsó-Ausztriában, Morvaországban és Sziléziában portyáznak. A Dunántúl állandó csatározások színterévé vált. Olyannyira, hogy Rudolf megbízta Mátyás főherceget, kezdjen tárgyalásokat Bocskaival.

Bocskai Kassán átadja a királyi biztosoknak békefeltételeit. Főbb pontjai: a protestáns vallás egyenjogúsítása, Magyarország önállóságát és a rendi szabadságot ért sérelmek orvoslása, az Erdélyi Fejedelemség területi kiterjesztése és önállóságának biztosítása. Bocskai kívánsága: Rudolf az ő közvetítésével kössön békét a szultánnal.

Ismeretes, hogy szabadságmozgalma alatt Bocskai a szultán támogatását élvezte, sőt a két felvidéki vár ostrománál török csapatok is részt vettek. November 11-én – amikor fényes kísérettel bevonul Pestre – a nagyvezír a szultán nevében Magyarország királyának címezi, és királyi koronát nyújt át neki. Bocskai azonban a koronát csak ajándékol, és nem mint királyi felségjelvényt fogadta el. Cselekedetét az indokolta, hogy a korona elfogadása esetén egész Magyarországot a szultán vazallusának ismerte volna el.

A császár válasza a békefeltételekre csak késő ősszel érkezett meg, és annak megtárgyalására Bocskai

november 24-re országgyűlést hívott össze Korponára. Az országgyűlésen megjelentek az irányadó politikai erők követői. Felvonultak az összes felső-magyarországi főurak, lévén birtokaik Bocskai fennhatósága alatti területeken feküdtek. Jelen voltak a köznemések, akik lelkes hívei a fejedelemnek, hiszen Bocskai számos sérelmüket orvosolta. Végül megjelentek Korponán a nagy felvidéki városok képviselői is.

A hajdúk kiváltságlevele

A korponai országgyűlés idején Bocskai, mint Magyarország és Erdély fejedelme, kiadta a hajdúknak adományozott kiváltságlevelet (1605. december 12.), amelynek értelmében megnemesít és letelepít 9254 hajdút Szabolcs megyében. Indoklásul felsorolta a szabadságharc sikere érdekében hajdúk által nyújtott katonai támogatást (Kereki és Solyomkő várának felszabadítása, az almosdi győzelem, Kassa felszabadítása, hadi sikereik Felső-Magyarországon), melyek következtében Rudolf békét kért a magyar nemzetől, „*s teljes egészében visszaállította a törvényeknek és vallásoknak letiport szabadságát*”. „*A korponai országgyűlésen megjelent karok és rendek hozzájárulásával és helybenhagyásával a hajdúkat egyenként és összességükben a paraszti és nem nemesi állapotból, melyben születtek, és amelyben eddig éltek, kegyelmesen kiemeljük és elrendeljük, hogy említett katonáinkat, törvényes utódaikkal együtt a mai Magyar- és Erdélyországunk igazi nemesi sorába számlálják és beírják*” – írta a kiváltságlevél.

„*Hogy pedig a mi említett vitézeink bizonytalan lakhelyeikről el ne széledjenek, együttesen mindig készen találtsanak: nekik adományozzuk Szabolcs vármegyében fekvő Kálló városát*” s ezzel együtt jó néhány birtokot. Az adománylevelében a hajdúknak biztosított jogok feltételül meghatározta, „*hogy ők és az ő örököseik nekünk, Magyar- és Erdélyországnak esküvel kötelezzék magukat, (...) hogy fegyverrel és felszereléssel jól felkészülve, a mi vagy utódaink parancsára minden hadjáratban kötelesek legyenek megjelenni, és a hazának híven szolgálni.*”

Egy év múlva hasonló kiváltságokkal látta el és telepítette le március 16-án kelt adománylevelével Köleséren a hozzá Egri István vezetésével legkorábban csatlakozó 300 hajdút (akik később Szalontára költöztek át), szeptemberben pedig Szoboszlón Halasi Fekete Péter kapitány 700 lovas hajdúját.

A bécsi béke

Bocskai határozott lépéseinek hatására nagy változás állt be a császári udvar felkelés iránti álláspontjában. Rudolf császár súlyos beteg fekdűt, képtelen volt a kormányzati teendőket ellátni. A cseh rendek s a német protestáns fejedelmek is elégedetlenkedtek. A birodalom pénztára kiürült s a török újra mozgolódni kezdett. Tanácsos volt a magyarokkal megbékélni. Mindezek közrejátszottak abban, hogy a Habsburgok családi tanácsa felhatalmazta Mátyás főherceget a béke megkötésére. 1606 januárjában Bécsben megkezdődtek a béketárgyalások a felkelők képviselői és Rudolf megbízottai között. Többször megismétlődő, hosszas viták és alkudozások után fél év múlva, 1606. június 23-án megkötik a békét, amelyet a birodalom csehországi, morvaországi, sziléziai és ausztriai rendjei is szavatolnak.

Augusztus 17-én Kassán Bocskai is elfogadja a bécsi békét, melynek főbb pontjai: a protestáns vallás gyakorlása – a katolikus vallás sérelme nélkül – szabad; béke kötendő a törökkel; válasszanak nádort Magyarországnak; a Szent Koronát hozzák Magyarországra; a jezsuitáknak az országban nem lehetnek bir-

tokaik; a tisztségeket magyarországiak kapják – vallásukra való tekintet nélkül; Bocskai István megkapja Erdélyt, a Részeket, Ugocsa, Bereg, valamint Szatmár vármegyéket; a kezében lévő többi területeket Bocskai átadja a királynak. Augusztus hó folyamán Rudolf Prágában, Bocskai pedig szeptember 23-án Kassán megerősíti a bécsi békét.

A bécsi béke korszakalkotó jelentőségű volt. Nem csak azért, mert rendezte a közjogi problémákat a Habsburg-ház és a magyar nemzet között, hanem főként vallási intézkedései miatt. Első cikkelye ugyanis kimondta: a magyarországi karok és rendek, mágnások, szabad királyi városok, mezővárosok, a végek magyar katonái és a falvak, vallásukban és hitükben szabadon élhessenek, abban senki őket ne gátolja.

Az őszi folyamán a törökkel való megbékélés is létrejön. A béketárgyalások Zsitvatorokban (Komárom megye) folynak Bocskai fejedelem, Rudolf császár és Ahmed szultán megbízottai között. 1606. november 11-én a felek 20 évre szóló békeszerződést írnak alá: váratat vívni, rabokat ejteni tilos, a jelenlegi rabokat kölcsönösen kiadják. A békekötés értelmében megszüntették a magyar király évi adóját, követe nem volt többé alárendelt személy a Portán, sőt ezután a török is kénytelen volt tekintélyes követet küldeni Bécsbe. A zsitvatoroki béke megszabadította a császárt eddigi lealázó helyzetéből, s politikai egyensúlyhelyzetet teremtett a két nagyhatalom között. Az erőviszonyok felébredhettek a szívekben a reményt, hogy a két császár között sikerült biztosítani a magyarság békéjét.

December 13-ra Bocskai országgyűlést hívott össze Kassára megtárgyalni a bécsi békében elért eredményeket. Ennek főbb pontjai: a vallásgyakorlat szabadságát a falvakra is terjeszték ki, a nádort régi jogai biztosításával válasszák, jezsuiták nem tartózkodhatnak az országban. Magyarország és Erdély között örökös szövetség jöjjön létre. Erdély küldjön követeket a magyarországi országgyűlésre.

Négy napra rá, december 17-én Bocskai megfogal-

mazza politikai végrendeletét, melyben az idegen királlyal szemben az erdélyi nemzeti fejedelemség fenntartását tartja szükségesnek, utódjául pedig Homonnai Drugeth Mihályt ajánlja.

Villámcsapásként érte a magyarságot Bocskai István váratlan halála. 1606. december 29-én hajnali öt óraker, Kassán, kínos szenvedés után befejezte földi pályafutását. Hirtelen halála gyanút keltett. Az a hír járta, hogy kancellárja, Kátai Mihály megétette, azaz megmérgezte, talán éppen prágai körök biztatására. Ezért a hajdúk – Bocskai legőszintébb hívei – elkese-redésükben Kátait felkoncolták.

Halálával Bocskainak akkor kellett elszakadnia nemzetétől, amikor a legnagyobb szükség lett volna rá. Végakarát nem teljesítette sem Rudolf, sem az erdélyi rendek. Nem lett utóda az általa ajánlott Homonnai. A hajdúk uralkodó nélkül maradtak. Sokan fájlalták távozását, de igazán a szegénység és a hajdúk siratták meg.

Bocskai Istvánt szülővárosában, Kolozsvárott, a főtéri nagytemplomban ravatalozták fel. Ravatalánál ott zokogott szülővárosa népe, és az ifjak és vének úgy búcsúztak tőle, mint a megszabadító fejedelemtől.

Kívánságára a gyulafehérvári székesegyházban helyezték örök nyugalomra.

Utódot nem hagyott maga után, alkotása torzóban maradt. Harcos élete mégsem volt hiábavaló: a legreménytelenebb napokban érkezett és megállította a magyarság pusztulását. Emlékezzünk szeretettel, elismeréssel és tisztelettel Bocskai István fejedelemre s példájából merítsünk vigasztalást és bátorságot népünk nehéz perceiben.

CSETRINÉ LINGVAY KLÁRA

A tavalyi 11-12-es lapszámunkban az első rész végén a cikk íróját tévesen tüntettük fel.

A tordai sókamaraház cikk szerzője pedig Vass Erzsébet. A szerzők és az olvasó megértését kérjük.

versbarátokat. Ezzel is magyarázható, hogy a hangulat emelkedettebbé vált, mint egyebütt ilyenkor szokott. Azért is léptünk közönség elé ott, mivel a templom másik orgonájának a felújítása, illetve az ehhez szükséges anyagi alap közadakozásból történő előteremtésében kívántunk mi is segídekezni.

Kozsik Ildikó: – Megtiszteltetés számunkra a hozzájárulás lehetősége, mivel, ha nem tévedek, országos viszonylatban a Vártemplom lesz az egyetlen templom, melyben két, jól hangzó orgona szól majd.

– Arról nem is szólva, mennyire örülnek majd ennek a vokálszolfonikus zene hívei is, hiszen tudvalevő, hogy mise, rekviem úgy sehol nem hangzik, mint templomban. Hogyan született meg a Levél helyett... címet viselő műsornak az ötlete? A művész-házaspár pályafutása beszédes bizony-sága annak, hogy a vers számukra sosem évül el. Különben nem állíthatnánk, hogy a Tamacisza Társulat tagjaiként, nyolc éve szabadúszóként dolgozó Kozsik József és Kozsik Ildikó számára a versmondás szükséglet.

Kozsik József: – Mély és nehéz világ a verseké. Mi azon szerencsések közé tartozunk, akik felszínre tudják hozni mindazokat az érzelmeket, s rá tudjuk bízni a hallgatókra azt a költői üzenetet, melyet a szerző kívánt hozzájuk eljuttatni. Ebben az értékvesztett, több tekintetben is feje tetejére állított világban a művészek is ezért válhatnak a versmondással – a szó kifejező és meggyőző erejével – gondolatközvetítőkké, üzenet-ovábbítókká.

A vers – csoda!

Az utóbbi időben Marosvásárhelyt is megsokasodtak a jótékonyági célt szolgáló rendezvények. Október 29-én a Vártemplomban az élvonalbeli előadóművész, Molnár Tünde koncertezett, aki a közelmúltban felújított műemlékorgonát szólaltatta meg. Másnap a szöszek előtti kis dobogót a versek avatták színpadi pódiummá. A verses beszéd a marosvásárhelyi művészpáros: Kozsik József és Kozsik Ildikó, valamint a zene-pedagógia szakos Szabolcs fiuk ajkán kelt. Mintha kortárs erdélyi költők lexikonjában lapozgattunk volna... Dán Éva, Egyed Emese, Farkas Árpád, Hervay Gizella, Kányádi Sándor, Kovács András Ferenc, Lendvai Éva, Magyar Lajos, Szilágyi Domokos, Szócs Kálmán és Vásárhelyi Géza közel negyven verse hagyott másfél óra alatt nyomot lelkünkben, emlékezetünkben. Otthonukban beszélgettünk el műsoruk céljáról, a válogatással kapcsolatos elgondolásaikról s izgalmas műhelymunkájukról.

Kozsik József: – Azért vállalkoztunk erre a műsorra, mivel a Vártemplom egyházközségéhez tartozunk, és régóta szerettünk volna képességeink szerint bekapcsolódni életébe. Azt a tehetséget, képességet, amivel Isten megáldott bennünket, kamatoztatnunk kell és gyümölcsseit megosztanunk másokkal is. Erre alkalmasabb hely egy templomnál aligha van. Isten házában ajándékoztuk hát meg a gyülekezet tagjait, a

Kozsik Ildikó: – Függetlenül attól, hogy a versmondás történetesen a munkaeszközünk, a vers számunkra rendkívül személyes. Óriási szerencse, hogy e tekintetben is a férjemmel egymásra találtunk, s most már Szabolcs is csatlakozott hozzánk. Mert így válik az ember személyes élete kissé közéletivé is.

– *Egy-két-tíz- száz vers olvastán, egyszerűen működni kezd a jó értelemben vett közléskényszer?*

Kozsik Ildikó: – A vers szerintem a kagyló gyöngyéhez hasonlítható. A költő pedig a kagylóhoz, mely kínok, keservek árán szüli meg gyöngyét. A vers, akár az igazgyöngy: csoda! És hogy mi kimondhatjuk magunkból ezeket a csodákat, örömet jelent, és ha erre utóbb pozitív visszajelzést kapunk, kettős örömet.

Kozsik József: – Rég foglalkoztat bennünket egy kortárs erdélyi költők alkotásaiból történő válogatás. Három éve, amikor Felvidéken léptünk közönség elé Petőfi-műsorunkkal, meghívóink elmondták, mennyire szeretnék, ha a következő alkalommal egy, kifejezetten kortárs erdélyi költők terméséből készült műsorral lepnék meg őket. Szégyenkezve vallották be, hogy róluk semmit nem tudnak. Aztán a felvidéki bemutatót követően, egy esztendővel később itthon, Marosvásárhelyen is előadtuk új műsorunkat.

– *Sikerült a költők közül valakit a vásárhelyi bemutatóra meghívni?*

Kozsik Ildikó: – A Bernády György Művelődési Központban megrendezett előadásunkat megtisztelte jelenlétével Dán Éva, Egyed Emese, Magyar Lajos és Kovács András Ferenc. A műsorvezető Spielmann Mihály volt.

– *És hogyan reagáltak a produkcióra?*

Kozsik Ildikó: – Válogatásunk elnyerte tetszésüket. Úgy tűnt, szinte valamennyien felismerték, hogy sajátos értelmezésben, a megszokottól eltérő kontextusban, újszerűen szólaltattuk meg verseiket.

Mi, akik nagyon sok helyen megfordultunk a világban és a legkülönbözőbb emberekkel találkoztunk, megállapíthattuk, hogy 5000 kilométerrel odébb sokkal kevesebb munkával jobban él az ember, több a becsülete, mint az ittenieknek. Élünk mi is az ott adott lehetőségekkel, vagy számunkra fontosabb, hogy itthon, Erdélyben, az úrmósi templomban például, a 80-90 esztendőös nénik kívülről tudnak húsz szakaszos verset a szabadságharcról?

Kozsik József: – Ez a fontosabb! Épp ezek a nénik járulhatnak a maguk módján hozzá ahhoz, hogy ne okozhasson gondot az embernek az említett lehetőségek között választani. Műsorunk megvalósítására az is ösztönözött, hogy valahányszor Erdély határain jutottunk túl, tapasztalnunk kellett, mennyire fontos az ott élők számára mindazokkal találkozni, akik itt élnek, alkotnak. Hogy mennyire érdeklődnek életük, munkásságuk, vívódásaik, küzdelmeik iránt. Mit, mennyit tudunk – különösen a fiatalok – például a korán elhunyt marosvásárhelyi Szöcs Kálmánról? Verseit csupán egykori barátai s néhány magyar szakos tanár ismeri itthon is. Versláncba fűzve néhányat közülük, a magyar szakos tanárok segítségére is siettünk, akiknek egyébként annyi mindenre kell figyelniük.

– *És miről szólnak eddigi tapasztalataik? Mutatkozik erre igény részükről?*

Kozsik József: – A közelmúltban például a Hargita megyei Szentábrahámba utaztunk a fiatal unitáriusok világtalálkozójára. Este kilenc órától kellett volna kezdődnie a mi József Attila-műsorunknak, a csúszás miatt azonban éjjel két órakor léptünk színpadra. A műsor után jóval, hajnali négy órakor még faggattak bennünket a fiatalok a költőről, verseiről, arról, ho-

gyan válik műsorrá egy-egy ilyen összeállítás...

– *Ez érthető is, mivel a versek üzenetének, művészi eredményeinek és sok egyébnek köszönhetően is, a válogatás fokozott gondolati, érzelmi hatással bír. Ezzel is magyarázható az a közös élmény, mely a gyülekezet tagjait a Vártemplomban is szinte eggyé forrasztotta.*

Kozsik József: – Öröm ezt tapasztalni, mivel úgy tűnik, a versek, dalok bizonyos tekintetben számukra az önvizsgálat lehetőségét is jelentették. Sajnos, el kell fogadnunk, egyre sebezhetőbbekké válunk. Éppen azért, hogy – divatos szóhasználatlálva – annyira hiánycikk mifelénk az olyan erkölcsi jellemző mint az őszinteség, áldozatkészség és odaadás, becsületesség és bizalom és ez utóbbival kéz a kézben járó felelősségérzet, nem beszélve az együttérzésről, önzetlenségről, igazságosságról. Akiknek mindezek mibenlétéről fogalmunk sincs, azok önbecsülés dolgában sem állhatnak különbül. Erkölcsi bátorságra volna szükségünk mindenképp előtte ahhoz, hogy ezt elismerjük.

– *A játéktársak emberként is közel állnak egymáshoz, hiszen családtagok. Nem okozott gondot a felkészülésben?*

Kozsik Ildikó: – A nyolc év alatt, amióta így együtt dolgozunk, sok zenéssel is nagyon eredményes volt együttműködésünk. Most Szabolcs is odanőtt, és Maier András szerzeményeit éneklé saját gitárkísérettel. A műsorra készülve, néhány estét együtt töltöttünk Andrással, miközben verset olvastunk, beszélünk a szövegből felsejlő üzenetről, a belőle sugárzó szépségekről, mivel a zenére éppen olyan fontos szerep vár, mint a versek megszólaltatóira. Szükség van a költő, zeneszerző és előadó közti összhangra. Egyik előadáson sem kerül előtérbe egyikünk sem. Csupán kiegészítjük egymást.

Kozsik József: – Szabolcs is megértette, amiről Ildikó most beszélt. Bekapcsolódása azért az által öröndetes, mert zenés rezonanciákat keltettek benne, és megértette ezeket a verseket. Mint ahogy azt is, hogy mindez miért történik így. Egészséges, szép színekkel gazdagította a műsort, részévé válva annak a teljességnek, melyet csak együtt nyújthattunk.

Kozsik Szabolcs: – Néhány megzenésített versbe belevittem a magam érzelmi világát is. Akadtak olyan kis töredékek, sajátos motívumok is bennük, melyeket egy-egy vers mondanivalójára hangoltam rá.

– *Ezért is érezheted kicsit magadénak is a válogatást.*

Kozsik Szabolcs: Nagyon örülök, ha ezt a néző is megérezte. Annyira jóleső érzéssel tapasztaltam, hogy előadásról előadásra, egymástól annyira különböző érzések támadnak bennem. A zeneszámok pedig komplexebbé, színesebbé teheték a műsort.

– *Mindent összevetve, szó sem lehet a betanult költői szövegnek csupán a felmondásáról. Az alkotó fantáziának, az elbeszélőt líraival vagy drámaival felváltó tolmácsolásnak, a mindvégig természetes, érzelemgazdag hangnak, a helyes, szép beszédnek köszönhetően a közönség lelkében méltán következett be a katarzisz.*

Kozsik Ildikó: – Ezt volt a célunk! Különbö volt már szó arról, hogy a vers számunkra nagyon személyes dolog. Ezért is érezzük úgy, hogy minden előadás kicsit visszatérés számunkra az időben, miközben mindig ugyanazt éljük át, de más és más módon. Feltehetően azért, mivel időközben mi is változunk.

– *Mint ahogy a körülöttünk tapasztalható valóság is.*

Kozsik Ildikó: – És ez attól függ, mikor, mennyire bizonyulunk sebezhetőeknek, kiszolgáltatottaknak. Az előadás minden alkalommal kicsit keresztmetszete eddigi életünknek.

JÁRAY FEKETE KATALIN

A MŰVELŐDÉS megrendelhető minden postahivatalnál. Sorszámunk a sajtókatalógusban: 4067. A KÖNYVESHÁZ sorszáma: 7055. Előfizetőknek negyedévre 3 lej, egy szám ára 1 lej.

Magyarországon előfizethető a Könyvtárellátó útján (1391 Bp., Váci út 19. p.f. 204), a Magyar Napló szerkesztőségében (1062 Bp. VI. Bajza utca 18) és a Custos-Zöld Könyvesboltban (II. Margit krt. 6).

Megvásárolható, illetve előjegyezhető a MŰVELŐDÉS és a KÖNYVESHÁZ az alábbi helységeken:

KOLOZSVÁR: a szerkesztőségben (utánvétellel régi számok is); előfizethető az Apex lapterjesztőnél; Egyetemi Könyvesbolt; RODIPET; Röser Antikvárium;
SZAMOSÚJVÁR: Téka Alapítvány;
TORDA: RMDSZ, Vásárhelyi Géza Könyvtár;
ARAD: Tulipán Kft.;
KISJENŐ: Csanádi János
BESZTERCE: RMDSZ;
MICSKE: Hodgyai Edit;
NAGYSZALONTA: Arany János Múzeum;
BRASSÓ: Áprily Lajos Gimnázium (Pásztori Klára);
FOGARAS: unitárius parókia;
KŐHALOM: református parókia;
NÉGYFALU: Köpe Ilona;
GYULAFEHÉRVÁR: Gróf Mailáth Gusztáv Károly Gimnázium;
NAGYENYED: Bethlen Gábor Gimnázium;
CSÍKSZEREDA: Márton Áron Gimnázium;
CSÍKSZENTDOMOKOS: általános iskola;
CSÍKSZENTMÁRTON: Bajkó István;
GYERGYÓSZENTMIKLÓS: Ambrus András;
SZÉKELYUDVARHELY: Benedek Elek Tanítóképző Főiskola (Szarvas Gyöngyi);
SZÉKELYKERESZTÚR: múzeum;
PISKI: református parókia;
SEPSISZENTGYÖRGY: BOJTÁR Kft; Csikós Júlia; H-Press; Mikes Kelemen Közművelődési Egyesület;
KÉZDIVÁSÁRHELY: Bod Péter Tanítóképző;
KOVÁSZNA: Kőrösi Csoma Sándor Gimnázium

és városi könyvtár;
UZON: Ambrus László;
RESICA: református parókia;
MÁRAMAROSSZIGET: Hollósy Simon Művelődési Egyesület;
NAGYBÁNYA: Könyvesház;
SZAMOSARDÓ: Vicsai János;
MAROSVÁSÁRHELY: RMDSZ; Vártemplom parókiája; Fazakas Károly lapterjesztő (Panselluœlor nr. 4/3);
DICSŐSZENTMÁRTON: Kis-Küküllő Alapítvány;
GERNYESZEG: általános iskola;
LUDAS: Székely Réka;
NYÁRÁDSZEREDA: Molnár Elvira;
SÁROMBERKE: IKE;
SZOVÁTA: Szabó Gizella;
SZATMÁRNÉMETI: Baraprest Kft; Papp Piroska;
NAGYSZEBEN: RMDSZ;
MEDGYES: református parókia;
ZILAH: gimnázium; Kovács Kuruc János;
KRASZNA: Hajas Matild;
SARMASÁG: Horváth József;
SZILÁGYCSEH: Tövishát Egyesület;
SZILÁGYSOMLYÓ: Báthory Alapítvány;
ZSIBÓ: Mátyus Éva;
TEMESVÁR: Boér Jenő;
LUGOS: Fülöp Lídia;
BUKAREST: Bukaresti Petőfi Művelődési Társaság.

Lapszámunk szerzői:

Kósa László, művelődéstörténész – *Budapest* * Bodi Ildikó, művelődésszervező * Forró Miklós, helytörténész * Kopacz Katalin, könyvtáros * Szatmári László, művészeti szakíró – *Csíkszereda* * Csetriné Lingvay Klára, ny. tanárnő * Dáné Tibor Kálmán, művelődésszervező * Gaal György, művelődéstörténész * Guttman Mihály, ny. karnagy * Kötő József, színháztörténész * Mezei János vállalkozó * Orbán István, képzőművész * Pethő Ágnes, filmesztéta * Pozsony Ferenc, néprajzkutató – *Kolozsvár* * Járay Fekete Katalin, szerkesztő * Kovács Levente, rendező – *Marosvásárhely* * Jakobovits Miklós, festőművész * Meleg Vilmos, színművész – *Nagyvárad* * Imreh Marton István, művelődésszervező * Jancsó Árpád, tanár – *Sepsiszentgyörgy* * Lőrincz György, író – *Székelyudvarhely* * Boér Jenő, főszerkesztő * Demeter András István, színművész – *Temesvár*

